Ἀριθ. 300 — Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΤΟΣ ΣΤ'

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δωδέκατος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἀθήναις, φρ. 10, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι.—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 — 27 Σεπτεμβρίου 1881

ΒΥΡΩΝ

Ἐν Μεσολογγίῳ, σήμερον περὶ τὴν 10 πρωϊνὴν ὥραν, τελοῦνται δημοτελῶς τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ μνημείου, ὅπερ ἡ ἑλληνικὴ εὐγνωμοσύνη ἀνήγειρεν αὐτόθι εἰς τὸν λόρδον Βύρωνα τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ φερωνύμου ἑλληνικοῦ Συλλόγου. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἡ «Ἑστία» ἐνόμισεν ὅτι εὐχάριστον παρέχει εἰς τοὺς συνδρομητὰς αὐτῆς ἀνάγνωσμα, ἀφιεροῦσα ὁλόκληρον τὸ σημερινὸν αὐτῆς φύλλον εἰς ἱστόρησιν τῆς ἐν Ἑλλάδι τελευταίας διατριβῆς καὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἐνδόξου ποιητοῦ καὶ φιλέλληνος, ὅστις τὴν ἰδίαν ζωὴν ἦλθε νὰ προσενέγκῃ θυσίαν ὑπὲρ τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος.

Σ. τ. Δ.

Εἰς τὸν Βύρωνα.

Καθὼς τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου του τὸν δίσκον
ὁ Πέρσης προσευχόμενος μὲ ὄμμα βλέπει θρῆσκον,
πρὸς σὲ ὁ νοῦς μου στρέφεται, ὦ Βαΐρων, ὦ νέε
τῆς ἀθανάτου πάλης μας ἀθάνατε Τυρταῖε!

Τὴν τετριμμένην παραιτῶν κονίαν τῶν αἰώνων
τοὺς διαβήτας ἔρριψες τῶν κλασικῶν κανόνων,
ὡς βρέφος τὰ παιγνίδια τῆς χθεσινῆς ἡμέρας,
καὶ ἤνοιξες ποιήσεως ἀγνώστους ἀτμοσφαίρας.

Τὰ ἴδιά σου ζωγραφῶν τρικυμιώδη πάθη
καὶ εἰς ἀβύσσων θλιβερῶν πλανώμενος τὰ βάθη,
τὰ δάκρυά μας ἀποσπᾷς μὲ τοὺς πικροὺς κλαυθμούς σου,
Ἰξίων συστρεφόμενος ἐπάνω τοῦ τροχοῦ σου·
ἡ Μοῦσά σου δὲ πένθιμος καὶ μεγαλείου τόσου,
ὑψόνεται ὡς πυραμὶς ἐπὶ τοῦ μνήματός σου.

Ἀπὸ τὰ σπλάγχνα ἔμελλε λοιπὸν τῆς Βρετανίας
αὐτὸς ὁ ἦχος ν' ἀκουσθῇ τῆς τόσης θρηνῳδίας,
ὁ τὴν Εὐρώπην ἅπασαν εἰς συντριβὴν κινήσας!
Ἀπὸ τὰς ὄχθας τῆς χρυσῆς, τῆς ζηλωτῆς Ταμίσας
καὶ ἥτις εἰς τὴν δόξαν της, εἰς τὸν πολύν της πλοῦτον,
εἰς τὴν ἐλευθερίαν της ἐπαίρεται τοσοῦτον,
νὰ ἐκχυθῇ ἐπέπρωτο φωνὴ δακρυῤῥοοῦσα,
τὴν ὅλην ἀθλιότητα τοῦ κόσμου μαρτυροῦσα!

Ὦ Βαΐρων, τῆς νήσου σου καὶ ἡ μεγαλειότης
καὶ τῶν ἀρχαίων της ἠθῶν ἡ τόση αὐστηρότης
καὶ ἡ νομοθεσία της ἡ τόσον θρυλλουμένη
ὡς τύπος τελειότητος εἰς τῶν θνητῶν τὰ γένη,
αὐτὸ τὸ οἰκοδόμημα δέκα ὀκτὼ αἰώνων
ἀνεκαλύφθη ἀπὸ σὲ σκηνογραφία μόνον.
Διέσεισες τὸ κάλυμμα κ' ἐφάνη—πικρὰ θέα!
εἰς ὅλην της τὴν γύμνωσιν ἡ μήτηρ σου ἡ γραῖα.

Καθὼς δὲ τὴν ῥομφαίαν του ἐρ' ὅλης τῆς γῆς σείων
ὁ Βρέννος τῶν Κορσικανῶν ἐπὶ τῶν Παρισίων
τὸν χάλκινόν του ἵδρυσε καὶ μέγαν ἀνδριάντα,
εἰς στήλην παριστάνουσαν τεράστια συμβάντα,
ὁμοίως τῆς ποιήσεως καὶ σὺ ὁ Ναπολέων
τὸ ἄγαλμά σου ἔστησες ἐπάνω τῶν τροπαίων,
κ' ἐπὶ τοῦ θριαμβεύοντος ἑλληνικοῦ ἐδάφους
τὸν τάφον σου συνήνωσες μὲ ἡμιθέων τάφους...

Λ. Σ γτσος

Ἀπεικόνισις τῆς δούλης Ἑλλάδος

[Ἐκ τοῦ «Γκιαοῦρ» τοῦ Βύρωνος]

Ὅστις εἰς θανόντος κλίνην ἔτυχε ποτὲ νὰ ἔλθῃ
πρὶν ἀκόμη ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου του παρέλθῃ,
ἡ πανώλεθρος ἐκείνη, πρώτη τῆς ἀνυπαρξίας,
ἀλλ' ἐσχάτη τῶν κινδύνων, τῶν παθῶν, τῆς ἀγωνίας,
(πρὶν τὸ πρόσωπον ὁ ὄνυξ παραφθείρῃ τοῦ θανάτου
καὶ τὸ ἐπιμένον κάλλος σβέσῃ μὲ τὰ δάκτυλά του),
θὰ ἐθαύμασε βεβαίως τὴν ἀγγελικὴν γαλήνην,
τῆς ἐκστάσεως τὸ ἦθος, τὴν ἀτάραχον εἰρήνην,
τὴν ὠχρὰν ἐκείνην ὄψιν, στερεάν, ἀλλ' ἀνειμένην,
τὴν ὑπὸ τῆς ἀτονίας τρυφερῶς ὡραϊσμένην·
ἂν δὲν ἔβλεπε τὸ ὄμμα τὸ στερῤῥὸν καὶ φρικαλέον,
ὅπου δὲν γελᾷ, δὲν λάμπει, οὔτε δάκρυ χύνει πλέον,
καὶ τὸ μέτωπον ἐκεῖνο τὸ ξηρὸν καὶ παγωμένον,
ὅπου ἡ τῶν τάφων νάρκη τῶν ἐκεῖ παρισταμένων
τὴν ψυχὴν καταταράττει, ὡς ἂν ἔμελλον ὁμοίαν
καὶ αὐτοὶ νὰ λάβουν τύχην μετ' ὀλίγον, τὴν ὁποίαν
τρέμουν βλέποντες καὶ φρίττουν, ἀτενίζουν μολοντοῦτο·
ἂν τὸ μέτωπον καὶ τ' ὄμμα ἔμπροσθεν δὲν εἶχε τοῦτο,
στιγμὰς, — ὄχι, — ὥρας ὅλας αὐτὸς ἤθελε διστάζει,
ἂν ὁ θάνατος τῷ ὄντι τὸν νεκρὸν ἐξουσιάζῃ·
τόση χάρις καὶ γαλήνη, τόση καλλονὴ μεγάλη
κατὰ τὰς στιγμὰς τὰς πρώτας τοῦ θανάτου ἐπιθάλλει!
Καὶ αὐτῆς τῆς παραλίας ἡ εἰκὼν εἶναι ὁμοία.
Εἶναι ἡ Ἑλλὰς, ἀλλ' ὅμως ἡ Ἑλλὰς νεκρὰ καὶ κρύα!
ναὶ, νεκρὰ, ἀλλὰ ὡραία· ναὶ, ψυχρὰ, ἀλλὰ γλυκεῖα·
ὅμως φρικιᾷς μὴ βλέπων οὐδαμοῦ ζωῆς σημεῖα.
Καλλονὴν τοιαύτην ἔχουν μόνον οἱ ἀποθαμμένοι,
ἥτις, καὶ ψυχῆς ἀπούσης, εἰς τὸ πρόσωπόν των μένει·
ἥτις, ἑωσοῦ ὁ τάφος σκεπασθῇ ἀπὸ τὸ χῶμα,
μᾶς πλανᾷ, ἐνῷ μᾶς δείχνει ψευδῆ χάριν, ψευδὲς χρῶμα.
Αἴγλη τῆς ψυχῆς εἶν' αὕτη εἰς τὸ τέρμα τοῦ σταδίου,
εἶν' ἀστὴρ περιαυγάζων τὰ ἐρείπια τοῦ βίου,
ἐκπνευσάντων αἰσθημάτων ζώπυρον τὸ τελευταῖον,
σπινθὴρ,—ἴσως ἀπὸ φλόγα οὐρανίαν ἀποῤῥέων,—
ὅστις τὸν νεκρὸν φωτίζει, ἀλλὰ δὲν θερμαίνει πλέον.

Τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, μῆτερ, κλεινὴ χώρα τῶν ἀνδρείων!
ἀπὸ τῶν βουνῶν τὰ ἄντρα ἧσο μέχρι τῶν πεδίων
προμαχὼν ἐλευθερίας εἴτε δόξης μαυσωλεῖον!
Νεκροθήκη ἡμιθέων! Αὕτη ἡ κατάστασίς σου;
ταῦτα λείψανα τὰ μόνα ἐκ τῆς ἄλλοτε ζωῆς σου;
Πρόσελθε, δειλὲ σὺ δοῦλε, τῶν ἀλύσεών σου φίλε,
καὶ εἰπὲ, δὲν εἶν' ἐκεῖναι αἱ ἀρχαῖαι Θερμοπύλαι;
καὶ τὸ κυανοῦν δὲ ὕδωρ τὸ τὴν γῆν σου πέριξ πλῆττον,
γόνε χαῦνε προπατόρων αὐτονόμων, ἀνικήτων,
λέγε, τίς ἡ παραλία, τίς ὁ σκόπελος ἐκεῖνος;
Εἶν' ἡ θάλασσα, ὁ βράχος, ὁ λιμὴν τῆς Σαλαμῖνος!
Ἐγερθῆτε! ἐγερθῆτε! ἀνακτήσατε γενναίως
τὴν γῆν ταύτην, τῆς ὁποίας εἶναι ἄφθαρτον τὸ κλέος·
εἰς τὴν τέφραν τῶν προγόνων εὕρετέ τινας σπινθῆρας
καὶ ἀνάψατ' εἰς τὰ στήθη ἐνθουσιασμοῦ κρατῆρας·

ὁ φιλόπατρις ἂν πέσῃ εἰς τὴν μάχην τῶν αἱμάτων,
ὄνομα θὰ ἀποκτήσῃ φοβερὸν ὡς τ' ὄνομά των,
αἰωνίως τῶν τυράννων τὰς ψυχὰς κατασπαράττον.
Εἰς τὰ τέκνα του θ' ἀφήσῃ δόξαν καὶ ἐλπίδα τόσην,
ὥστε ἀντὶ τῆς δουλείας θάνατον νὰ προτιμῶσιν.
Ἀφοῦ ἡ ἐλευθερία ἅπαξ πόλεμον κινήσῃ,
μάχονται τὰ τέκνα ὅταν ὁ πατὴρ των τελευτήσῃ,
ὥστ' ἀργὰ εἴτε ταχέως αὐτὴ πρέπει νὰ νικήσῃ.
Σύ, Ἑλλὰς, τοῦ λόγου μάρτυς· τῆς λαμπρᾶς σου ἱστορίας
αἱ σελίδες ἀναγγέλλουν τὰς τοιαύτας ἀληθείας!
Βασιλεῖς ἐνῷ ἀγνώστους πυραμίδας ἔχουν μόνον,
βυθισμένοι εἰς τὸ σκότος κ' εἰς τὴν σκόνιν τῶν αἰώνων,
οἱ μεγάλοι ἥρωές σου,—ἂν καὶ τὸ ἐκ λίθου μνῆμα,
ἡ ἀνιδρυθεῖσα στήλη, ἔγινε τοῦ χρόνου τρίμμα,—
διαρκέστερον μνημεῖον ἔχουσιν οἱ δαφνηφόροι,
τύμβον ἔνδοξον, μεγάλον,—τῆς πατρίδος των τὰ ὄρη!
Εἰς τὸν ξένον, λέγ' ἡ Μοῦσα, αἱ ἀκρώρειαι ἐκεῖναι
ὅτι ἄφθαρτον μνημεῖον ἀθανάτων ἀνδρῶν εἶναι!
Μακρὸν εἶναι νὰ ἐκθέσῃ, λυπηρόν τις νὰ δηλώσῃ,
πῶς μετὰ τοσαύτην δόξαν ἦλθεν ἀθλιότης τόση·
ἀρκεῖ ὅτι κανεὶς ξένος δὲν σοῦ ἔκαμψε τὸ γόνυ
εἰ μὴ ὅτε διεφθάρης. Ναί! Ἐταπεινώθης μόνη.
Ναί! Ἀφ' οὗ ἐξηχρειώθης, ἔφερες εἰς φῶς προδότας
κ' ἤνοιξας ὁδὸν καὶ πύλας εἰς τοὺς ἔξωθεν δεσπότας.

[Κατὰ τὴν μετάφρασιν Αἰκατερίνης Κ. Δοσίου].

Ἐκ τοῦ «Δὸν Ζουὰν»

[Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Γ' ᾄσματος. Μετάφρασις Κωνσταντίνου Δοσίου].

Χώρα θεία, κυκλουμένη ὑπὸ νήσων μυροβόλων,
Ὅπου ἡ Σαπφὼ ἠγάπα κ' ἐμελῴδει φλογερὰ,
Ἀνεπήδησεν ἡ Δῆλος, ἐγεννήθη ὁ Ἀπόλλων...
Δοξασθεῖσα εἰς τὰς τέχνας καὶ τὰς μάχας φοβερά!
Ἀκατάπαυστα τὸ ἔαρ σὲ στολίζει, σὲ θερμαίνει,
Ναί! ἀπώλεσας τὰ πάντα, ἀλλ' ὁ ἥλιός σου μένει.

Καὶ ἡ μοῦσα ἡ τῆς Χίου καὶ ἡ μοῦσα ἡ τῆς Τέω,
Τῶν ἡρώων ἡ κιθάρα, τῶν ἐρώτων ὁ αὐλὸς,
Ἔφυγον εἰς ξένους τόπους κ' ἐγκατέλειπον τὴν Ἕω,
Ἐπειδὴ δὲν τὰς ἐτίμα ὁ ἐδῶ αἰγιαλός.
Εἰς αὐτὰς σιγοῦν τὰς νήσους, νήσους πάλαι τῶν Μακάρων
Κ' ἐξ αὐτῶν ἠχεῖ ἡ δύσις, χώρα τότε τῶν βαρβάρων.

Τὰ βουνὰ τὴν πεδιάδα βλέπουσι τοῦ Μαραθῶνος,
Καὶ ὁ Μαραθὼν τὸν πόντον τῆς Θαλάσσης θεωρεῖ·
Ὧν ἐκεῖ μίαν ἡμέραν ἐσυλλογιζόμην μόνος
Ὅτι ἡ Ἑλλὰς νὰ γίνῃ ἐλευθέρα ἠμπορεῖ!
Ἐπειδὴ, ἐρρόνουν, ὅστις τῶν Περσῶν πατεῖ τοὺς τάφους,
Δὲν ἠδύνατο νὰ ζήσῃ ἐπὶ δουλικοῦ ἐδάφους.

Ὑπερθεν τῆς Σαλαμῖνος εἰς πετρηρεφεῖς ῥαχάδας
Βασιλεύς τις ἐθρονίσθη πρὸς αὐτὴν παρατηρῶν.
Ἔβλεπε δὲ εἰς τὰ κάτω πολλὰς πλοίων μυριάδας,
Ἀναρίθμητα τὰ πλήθη τῶν στρατῶν τῶν κρατερῶν·
Τὰς δυνάμεις οὗτος εἶχεν ἀριθμήσει ἀφ' ἡμέρας·
Δὲν μοὶ λέγετε ποῦ ἦσαν αὐταὶ ὅλαι τὸ ἑσπέρας;

Καὶ ποῦ εἶναι;... Καὶ ποῦ εἶσαι σὺ αὐτὴ, πατρὶς γλυκεῖα;
Εἰς τὴν ἔρημον ἀκτήν σου τώρα πλέον δὲν ἠχεῖ
Τῶν ἡρώων σου τὸ ἔπος, ἐπειδὴ τώρα καμμία
Τῶν ἡρώων δὲν ὑπάρχει εἰς τὰ τέκνα σου ψυχή.
Ἔπρεπεν αὐτὴ ἡ λύρα, ἀπ' αἰώνων θεία λύρα,
Εἰς ἐμοῦ νὰ καταντήσῃ τοῦ βεβήλου φεῦ! τὴν χεῖρα;

Καλὸν, ὅτι ἐπὶ τούτου τοῦ ἐνδόξου τώρα τόπου
Ὅπου τὸν λαὸν πιέζει τῶν τυράννων ὁ ζυγός,
Τὴν αἰδὼ τοῦ πατριώτου ὅλην ἐπὶ τοῦ προσώπου
Κἂν αἰσθάνεται ὁ φίλος τῆς πατρίδος ἀοιδός·
Ἂν φανῇ τοιοῦτος τώρα εἰς τὴν χώραν τῶν Ἑλλήνων,
Διὰ τούτους κοκκινίζει, δι' ἐκείνην χύνει θρῆνον.

Ἀλλ' ἀρκεῖ νὰ κοκκινίζῃ, νὰ θρηνῇ τὸ μεγαλεῖον,
Ἐνῷ ἔπιπτον εἰς μάχας οἱ προπάτορες ἡμῶν;
Ἄνοιξον, ὦ γῆ, τὰ σπλάγχνα κ' ἐκ τοῦ βάθους τῶν μνη-
Ὀλιγίστους τῶν ἀρχαίων στεῖλ' ἐδῶ Σπαρτιατῶν· [μείων
Τρεῖς ἐκ τῶν τριακοσίων στρατιώτας μόνον στεῖλε
Καὶ μὲ νέαν δόξαν θέλουν λαμπρυνθῇ αἱ Θερμοπύλαι.

Πῶς! ἀπόκρισις καμμία; σιγὴ ἄκρα τῶν θανόντων;
Ὄχι, ὄχι, νὰ, ἀκούω φθόγγους κάτωθεν φωνῶν,
Ὡς μακρὰς βροντὰς χειμάρρων ἐρχομένων καὶ βοώντων·
—Κεφαλὴν ἂς ἀνυψώσῃ μόνον εἰς τῶν ζωντανῶν,
Καὶ ἐρχόμεθα ὁρομαῖοι, καὶ ἐρχόμεθ' ὡπλισμένοι.
Φεῦ! οἱ ζῶντες σιωπῶσιν. Αὐτοὶ εἶν' ἀποθαμμένοι.

Ὅλα μάταια! Ἂς ψάσω χορδὰς πλέον εὐφροσύνους·
Φέρετε τῆς Σάμου οἶνον, χύνετε αὐτὸν πολύν,
Οἱ Ἀγαρηνοὶ ἂς θέλουν τοὺς πολέμους, τοὺς κινδύνους,
Ἡμεῖς θέλομεν τὸ αἷμα ἀπὸ Χίαν σταφυλήν.
Ἴδε, ἴδε, πῶς ὀρθοῦται ἡ ἀγέλη τῶν ἀγρείων,
Καὶ πῶς τρέχει ἀπαντῶσα εἰς τὸ βακχικὸν σημεῖον.

Ὑμεῖς ἔχετε τοῦ Πύῤῥου καὶ νῦν ἔτι τὰς ὀργήσεις
Καὶ δὲν ἔχετε τοῦ Πύῤῥου φάλαγγα πολεμικήν·
Διατί ἀπὸ τὰς δύο ὑμεῖς ταύτας τὰς ἀσκήσεις
Δὲν ἐσώζατε τὴν πλέον εὐγενῆ καὶ ἀνδρικήν;
Ἔχετε τοῦ Κάδμου ἔτι τὴν γραφὴν σεῖς τὴν ἰδίαν,
Σᾶς τὴν ἔδωκε, φρονεῖτε, ὡς καλὴν διὰ δουλείαν;

Πλῆρες θέλω οἴνου Σάμου τὸ ποτήριον καὶ πάλιν
Καὶ δὲν θέλω ἀναμνήσεις, λύπην φέρουσι πολλήν·
Δι' αὐτοῦ ὁ Ἀνακρέων δόξαν ἔλαβε μεγάλην·
Ναὶ μὲν τοῦ τυράννου οὗτος ἐθεράπευεν αὐλήν,
Ἀλλ' ὁ Πολυκράτης Ἕλλην. Τότε κἂν ἡμεῖς τυράννους
Εἴχομεν συμπατριώτας, ὄχι ξένους — Μουσουλμάνους.

Ἦτο καὶ ὁ Μιλτιάδης τύραννος τῆς Χερσονήσου,
Τῆς ἐλευθερίας ὅμως μέγας ὑπέρασπιστής·
Ἂς ἐφαίνετο τοιοῦτος ἄλλος τύραννος ἐξίσου,
Ἴσως ἤθελε τοῦ γένους γίνει ἐλευθερωτής.
Ἄλυσις ἑνὸς τοιούτου ἴσως ἤθελ' ἠμπορέσει
Ὡς ἓν σῶμ' ἀδιαῤῥήκτως ἡμᾶς ὅλους νὰ συνδέσῃ.

Πλῆρες, πλῆρες οἴνου Σάμου τὸ ποτήριον ἐκ νέου.
Εἰς τοὺς βράχους τοῦ Σουλίου, εἰς τῆς Πάργας τὴν ἀκτὴν
Λείψανά τινα τοῦ γένους ζῶσιν ἔτι τοῦ γενναίου,
Ὅπερ δωρικαὶ μητέρες ἔφερον εἰς τὴν ζωήν!
Ἐξ αὐτῆς τῆς φυλῆς ἴσως τῶν Ἡρακλειδῶν ἀξίας
Θὰ φανοῦν μίαν ἡμέραν πρόμαχοι ἐλευθερίας.

Εἰς τῶν Φράγκων ὑποσχέσεις μὴ στηρίζετε ἐλπίδας·
Ἔμπορος ὁ βασιλεὺς των ἀγοράζει καὶ πωλεῖ·
Εἰς τῶν τέκνων σας τὰς λόγχας καὶ ἀσπίδας καὶ κοπίδας,
Εἰς αὐτὰ αὐτὰ καὶ μόνον ἡ ἐλπὶς ἂς στηριχθῇ.
Ἀπὸ τοὺς ἀγρίους Τούρκους καὶ τοὺς πονηροὺς Λατίνους
Ὅσον δυνατὸ κι' ἂν ἦσθε δεινοὺς τρέχετε κινδύνους.

Πλήρη πάλιν οἴνου Σάμου, πλήρη θέλω τὴν φιάλην.
Βλέπω νέας εἰς τὰ δένδρα χορευούσας ἐν σκιᾷ,
Καὶ τοὺς μαύρους ὀφθαλμοὺς των λάμψιν χύνοντας μεγά-
Ἀλλ' οἱ ἰδικοί μου κλαίουν, χύνουν δάκρυα πικρὰ, [λην·
Ἐπειδὴ, ἐνῷ τὰς βλέπω, συλλογίζομαι φρυάττων,
Ὅτι δούλους θὰ θηλάσουν μὲ τὰ στήθη τὰ λευκά των.

Φέρετέ με εἰς τοὺς στύλους τοῦ Σουνίου τοὺς λυγδίνους,
Ὅπου ἔρημον τὸ κῦμα εἰς τὴν ὄχθην θρηνῷδεῖ.
Ἐκεῖ θέλω νὰ ὑψώσω μετ' αὐτοῦ κ' ἐγὼ τοὺς θρήνους
Καὶ ὡς κύκνος ν' ἀποθάνω, ὅστις θνήσκων κελαδεῖ.
Ὡς πατρίδα μου δὲν θέλω δούλην γῆν, μὴ ἐλευθέραν.
Χύσε εἰς τὴν γῆν τὸν οἶνον, τὴν φιάλην ῥίψε πέραν.

Ἀπόφασις τοῦ Βύρωνος νὰ μεταβῇ εἰς Ἑλλάδα.

Οὕτω θλιβερῶς ἐθρήνει τὴν δουλείαν τῆς Ἑλλάδος ὁ βάρδος Βρετανὸς ὀλίγα πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἔτη. Ἐν τούτοις ἐν τῇ γῇ ἐκείνῃ, ἧς ἡ φαινομένη νέκρωσις τοσοῦτον μυχίως συνεκίνει τὴν μεγάλην καρδίαν του, ἀπὸ ἱκανοῦ ἤδη χρόνου ὑπέβοσκον γενναῖα ζώπυρα ἐλευθερίας, ἔμελλε δὲ μετ' οὐ πολὺ ὁ μὲν κόσμος ὁλόκληρος νὰ χαιρετίσῃ ἔκθαμβος τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασίν της, ὁ δὲ μεγαλόφρων Βρετανὸς νὰ προσδράμῃ ἔνθους ἵνα καταθέσῃ εἰς τὸν βωμὸν αὐτῆς θυσίαν τήν τε περιουσίαν καὶ τὴν ζωήν.

«Τὴν ἰδέαν τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα μεταβάσεως, γράφει ὁ Γερμανὸς ἱστοριογράφος Γερβῖνος, συνέλαβεν ὁ Βύρων, ἔτι ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ἐπαναστάσεως, διατρίβων ἐν Γενούῃ. Ἐν ὅλαις αὐτοῦ ταῖς πράξεσι καὶ τοῖς διαβήμασιν ὁ ἀνὴρ οὗτος ὠθούμενος ὑπὸ πνεύματος ἐναντιότητος πρὸς τὴν πατρίδα του, ἐῤῥίφθη καὶ ὡς πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα εἰς ἀποτομωτάτην ἀντίθεσιν πρὸς τὸν μικροπρεπῆ ἐγωϊσμὸν τῶν συμπολιτῶν του, ὡς νὰ ἤθελε πρὸς καταισχύνην αὐτῶν νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν ἄσπλαγχνον διαγωγὴν των δι' ἀφιλοκερδοῦς πράξεως ἀκραιφνεστάτης αὐταπαρνήσεως. Ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ ἤδη νεότητι ἡ ποίησις, ἡ ἱστορία, καὶ τὰ ὁδοιπορικὰ διήγειρον ἐν αὐτῷ σφοδρὰν ἐπιθυμίαν νὰ περιηγηθῇ τὴν Ἀνατολήν. Ἤρξατο λοιπὸν τῆς Ἀρολδίου ταύτης περιηγήσεώς του κατὰ τὸ 1809 μετὰ τοῦ Hobhouse, μετέβη διὰ τῆς Πορτογαλλίας, τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Μελίτης εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ πρῶτον εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ἔνθα ἔμαθε τοὺς μὲν Σουλιώτας νὰ θαυμάζῃ, τοῦ δὲ ἐχθροῦ αὐτῶν Ἀλῆ πασᾶ τὴν μοχθηρὰν καὶ θηριώδη φύσιν νὰ διαβλέπῃ. Ἐντεῦθεν ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας, τὴν μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὸν Εὔξεινον Πόντον, καὶ κατὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονήν του ἠθέλησε νὰ μιμηθῇ τὸν Λέανδρον, κολυμβῶν μεταξὺ Σηστοῦ καὶ Ἀβύδου. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἔβλεπεν ἔτι μετὰ περιφρονήσεως πρὸς τοὺς νέους Ἕλληνας, «οἵτινες, ὡς ἔλεγεν, οὐδαμῶς ἀγαπῶσι τὴν χώραν, εἰς ἣν τὰ πάντα ὀφείλουσι», καὶ οὐδεμίαν εἶχε πεποίθησιν περὶ τῆς ἀναγεννήσεως αὐτῶν οὔτε δι' ἰδίων δυνάμεων οὔτε διὰ ξένης συνδρομῆς. Καὶ ὅμως ἡ καρδία του ἦτο διὰ φυσικωτάτων δεσμῶν προσκεκολλημένη εἰς τὴν γῆν ταύτην, ἐφ' ἧς ἐποίησε τὰ πρῶτα ᾄσματα τοῦ Ἀρόλδου, ἐφ' ἧς ἔλαβε τὴν ἔμπνευσιν τῶν θαυμασίων αὐτοῦ ποιητικῶν διηγημάτων, τοῦ *Γκιαοὺρ*, τῆς *Νύμφης τῆς Ἀβύδου*, τοῦ *Πειρατοῦ* καὶ τοῦ *Λάρα*, ἐν οἷς μετέφερε τρόπον τινὰ εἰς ὑψηλοτέραν ποιητικὴν περιωπὴν τὰ κλέφτικα τραγούδια. Καὶ ὅτε ἐτύπωσε τὰ ποιήματά του ταῦτα (1813), καὶ ὅτε ἐν τῷ *Γκιαοὺρ* συνέκρινεν ἐν βαθείᾳ ἀθυμίᾳ τὴν ταλαίπωρον τῶν Ἑλλήνων χώραν πρὸς τὸ ὡραῖον πρόσωπον τοῦ νεκροῦ ἀμέσως μετὰ τὴν ἀγωνίαν τοῦ θανάτου[1], καὶ τότε ἀκόμη δὲν ἐσκέπτετο εὐνοϊκώτερον περὶ τῶν δούλων, οἵτινες εἰσὶν ἀνάξιοι πλέον τῆς θαυμασίας αὐτῶν πατρίδος. Ὅτι ὅμως μὲ ὅλα ταῦτα ὁ νοῦς του ἀείποτε ἦτο ἐνησχολημένος περὶ τὸν λαὸν τοῦτον, κατεφάνη κατόπιν διὰ τοῦ περιφήμου ὕμνου εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδος, ὅστις ἐγράφη ἐν ἐποχῇ (1819), καθ' ἣν ὁ κόσμος οὔτε ἰδέαν εἶχε περὶ τῆς ἐπικειμένης ἐπαναστάσεως. Κατ' ἐκείνην ἤδη τὴν ἐποχὴν διέτριβεν ὁ Βύρων ἐν Ἰταλίᾳ. Τῷ 1816 μετὰ τὸ διαζύγιόν του ἤρχισε τὰς περιηγήσεις του, μὴ δυνάμενος νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τοὺς συμπολίτας του, καὶ ἔχων στερεὰν ἀπόφασιν νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ πλέον εἰς τὴν πατρίδα. Διὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἐλβετίας διέβη τὰς Ἄλπεις, διέμεινεν ἐπὶ δύο ἔτη ἐν Ῥαβέννῃ, εἶτα δὲ ἐν Πίζῃ, ἐξορισθεὶς δὲ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Γενούην, καὶ παραιτηθεὶς τοῦ σκοποῦ νὰ μεταβῇ εἰς Ἀμερικὴν, ἀπεράσισε προτροπῇ τοῦ φιλέλληνος Βλα-

1. Τὸ ποίημα τοῦτο εἶνε τὸ ὀλίγον ἔμπροσθεν δημοσιευόμενον.

κιέρου νὰ ἐπιληρθῇ τῆς ἀρχαίας του κλίσεως, νὰ ὑπηρετήσῃ δηλαδὴ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἐπανάστασίν της. Ἐκ Γενούης ἐζήτησεν ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ ἔγραφε παραινετικὰς καὶ ἐνθουσιαστικὰς ἐπιστολὰς πρὸς τὴν ἐν Λονδίνῳ ἑλληνικὴν Ἑταιρίαν, ἥτις τὸν ἐνίσχυσεν εἰς τὰ φρονήματά του ταῦτα, καὶ τὸν ὠνόμασεν ἀντιπρόσωπον αὐτῆς ἐν Ἑλλάδι. Ἐπιβιβασθεὶς ἐν Λιβόρνῳ τῇ 12[24 Ἰουλίου, ἀπέπλευσεν εἰς Ἀργοστόλιον τῆς Κεφαλληνίας, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ κόμητος Γάμβα καὶ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων Τρελώνη καὶ Hamilton Brown. Ἐκεῖ ἔμεινεν ἐπὶ ἓξ ὁλοκλήρους ἑβδομάδας ἐντὸς τοῦ πλοίου του, καὶ ἀπέστειλε τοὺς συμπολίτας του, ὅπως λάβωσιν ἀκριβεῖς πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως τῆς χώρας καὶ περὶ τῆς φύσεως τῶν ἐν ἐμφυλίῳ πολέμῳ σπαραττομένων μερίδων. Οἱ ἀπεσταλμένοι του εὗρον τοὺς προέχοντας τῶν Ἑλλήνων ἐν φανερᾷ πρὸς ἀλλήλους διαμάχῃ εὑρισκομένους. Ἀλλ' ὁ Μαυροκορδάτος ἔγραψεν ἐξ Ὕδρας πρὸς τὸν Βύρωνα ὅτι ἡ Κυβέρνησις εἶνε διηρημένη, ὄχι ὅμως καὶ ὁ λαός· ἐὰν δὲ εἶνε εὐδιάθετος ὁ Βύρων νὰ παράσχῃ τὴν συνδρομήν του εἰς τὴν Ἑλλάδα, πρέπει νὰ γνωρίσῃ ἐκ πρώτης ὄψεως ποῦ κεῖται ὁ κίνδυνος, δηλ. ἐν τῷ πολιορκουμένῳ Ἀνατολικῷ καὶ ἐν τῷ ἀποκεκλεισμένῳ Μεσολογγίῳ. Ὅθεν παρεσκευάσθη ὁ Βύρων νὰ μεταβῇ εἰς Μεσολόγγιον. Ἀπέπλευσε δὲ ἐκ Ζακύνθου τῇ 17[29 Δεκεμβρίου μετὰ τῆς συνοδίας του ἐπὶ δύο πλοίων, ὧν τὸ ἓν ἔφερε τὸν κόμητα Γάμβαν καὶ ὀκτὼ χιλιάδας ἱσπανικῶν ταλλήρων».

* * *

Τὰ κατὰ τὴν διαπεραίωσιν αὐτοῦ ἐκ Ζακύνθου εἰς Μεσολόγγιον.

Ὁ ἀπὸ Ζακύνθου εἰς Μεσολόγγιον διάπλους τοῦ Βύρωνος ὑπῆρξε μικρὰ Ὀδύσσεια, καθ' ἣν δὶς περιέστη εἰς μέγαν κίνδυνον ἡ ζωὴ αὐτοῦ.

Ἰδοὺ πῶς διηγοῦνται τὴν περίστασιν ταύτην τὰ «Ἑλληνικὰ Χρονικά», ἐφημερὶς ἐκδιδομένη τότε ἐν Μεσολογγίῳ·

«Τὴν 15 Δεκεμβρίου ἀπέπλευσεν ὁ λόρδος ἀπὸ Κεφαλληνίας εἰς Ζάκυνθον μὲ δύω πλοῖα, ἐξ ὧν τὸ ἕν, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπέβη καὶ αὐτός, ἦτο πλοιάριόν τι, κοινῶς ὀνομαζόμενον *Μύστικον*, τὸ δ' ἄλλο μία βομβάρδα, παρὰ τοῦ κυβερνήτου Σπύρου Βαλσαμάκη διοικουμένη, μεταξὺ τῶν ἐπιβατῶν τῆς ὁποίας ἦτο καὶ ὁ Κόμης Γάμβας, φίλος τοῦ Λόρδου, συνεπιφέρων ἱκανὴν χρημάτων ποσότητα, καὶ τὰ πλειότερα τῶν πραγμάτων καὶ ἐφοδίων τοῦ βρηθέντος εὐγενοῦς Λόρδου. Περὶ τὸ ἑσπέρας τῆς 17 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀνεχώρησαν ἀμφότεροι ἀπὸ Ζάκυνθον, διευθυνόμενοι εἰς Κάλαμον, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μεσολόγγιον· καὶ τὸ μὲν πλοιάριον τοῦ Λόρδου ὡς ταχυπορώτερον ἔφθασε δύω ὥρας πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου εἰς τὰς Ἐχινάδας (Σκρόφας), ὅπου εὑρέθη ἀπροσδοκήτως πλησίον μιᾶς φρεγάτας ὀθωμανικῆς, τὴν ὁποίαν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ γνωρίσωσι καὶ διὰ τὸ ἀσέληνον τῆς νυκτὸς, καὶ διὰ τὴν πληροφορίαν, ὅτι ὁ ἐχθρικὸς στόλος ἦτον εἰς Ναύπακτον. Ἀλλ' ἀπ' αὐτὰς τὰς κραυγὰς καὶ τὸν θόρυβον τῶν ἀτάκτων Ὀθωμανῶν ἐννοήσας τὴν ἀλήθειαν ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοιαρίου, ἀμέσως ἔστρεψε τὸ πηδάλιον πρὸς τὰς Ἐχινάδας, ὅπου καὶ διεσώθη, ἀπὸ οὔριον ἄνεμον βοηθούμενος. Ἡ δὲ βομβάρδα, μεταξὺ τῶν ἐπιβατῶν τῆς ὁποίας ἦτο, καθὼς εἴπομεν, καὶ ὁ Κόμης Γάμβας, περὶ τὸ λυκαυγὲς περιέπεσεν εἰς τὸν αὐτὸν τοῦ Λόρδου κίνδυνον, ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν ἐκφύγῃ· διότι ὁ κυβερνήτης της, μ' ὅλον ὅτι ὑπώπτευσε τὸ πρᾶγμα διὰ τοῦ πλοίου τὸ μέγεθος, ἐκλαμβάνων ὅμως τὴν φρεγάταν Αὐστριακὴν, ἀφόβως ἠκολούθει τὸν δρόμον του, καὶ ἐπλησίασε τὸν ἐχθρὸν, ὅστις ἀνύψωσε παρευθὺς τὴν Ὀθωμανικὴν σημαίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ βομβάρδα ἀπεκρίθη διὰ τῆς Ἰονικῆς. Ἀκολούθως ὁ ἐχθρὸς ἔκραξεν αὐτὴν νὰ πλησιάσῃ, καὶ ὁ Ὀθωμανὸς κυβερνήτης ἐδέχθη ξιφήρης τὸν τῆς βομβάρδας, διότι ὑπώπτευσε μήπως ἦτον Ἑλληνικὸν ἡραίζειον (μπουρλότο) πλοῖον. Ἐξετασθεὶς δὲ ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου, πόθεν ἔρχεται, καὶ ἐὰν διευθύνετο εἰς Μεσολόγγιον,—Ναί. ἀπεκρίθη ἀπὸ τὸν ὑπερβολικὸν φόβον καὶ τὴν ἄφραν ταραχὴν, ἥτις κατεκυρίευσε τὴν ψυχήν του. Ἡ ἀπερίσκεπτος αὕτη ἀπόκρισις ἔφερεν εἰς λύσσαν τὸν βάρβαρον, ὥστε ἐπρόσταξε παρευθὺς τὴν σφαγὴν τοῦ Γραικοῦ κυβερνήτου καὶ τῶν ναυτῶν, καὶ τὸν καταβυθισμὸν τῆς βομβάρδας, ὅτε κατ' εὐτυχίαν ὁ Βαλσαμάκης, ὅστις πρὸ χρόνων συνέπεσεν εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον νὰ διασώσῃ τὴν ζωὴν τοῦ αὐτοῦ κυβερνήτου, καλουμένου Ζεκεριᾶ, γνωρίσας αὐτὸν ἔκραξε μεγαλοφώνως· «Τὸν σωτῆρά σου φονεύεις;» Ὁ Ὀθωμανὸς τότε ἐνθυμηθεὶς τὸν σωτῆρά του, τὸν ἐπεριποιήθη, τὸν κατησπάσθη, καὶ τὸν ὑπεσχέθη, ὅτι ἀφοῦ φθάσωσιν εἰς Πάτρας, θέλει συνεργήσει εἰς τὴν ἐλευθερίαν του. Ὁ δὲ Κόμης, ἀείποτε σταθερὸς εἰς τὰς ἀποκρίσεις του, διεμαρτύρετο ἐναντίον πάσης βίας, ἥτις ἤθελε γένει κατ' αὐτοῦ, λέγων, ὅτι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν τακτικῶν ἐφοδιαστικῶν του ἐγγράφων διευθύνετο εἰς Κάλαμον, ὅπου ἔμελλε νὰ συναντήσῃ ἕνα φίλον του Ἄγγλον, διὰ νὰ συμπεριέλθωσι τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν. Εἰς τούτους τοὺς λόγους τοῦ Κόμητος πεισθεὶς ὁ κυβερνήτης, ὑπεσχέθη πρὸς αὐτὸν, ὅτι τὴν ἐπιοῦσαν θέλει ἀπολυθῇ, καὶ οὕτως ἐπλησίασαν εἰς τὰς Πάτρας. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἐστάλη ὁ Κόμης εἰς τὸ φρούριον τῶν Π. Πατρῶν, ὅπου εὑρίσκετο ὁ Ἰουσοὺρ πασᾶς, καὶ μετὰ τριῶν ἡμερῶν διατριβὴν εἰς τὸ φρούριον, λαβὼν τὰ ἀναγκαῖα ἐφοδιαστικὰ ἔγγραφα, ἀπέπλευσε τῇ 23 Δεκεμβρίου τὸ πρωΐ, καὶ ἔφθασε περὶ μεσημβρίαν εἰς Μεσολόγγιον, ὅπου καὶ ἠξιώθη τῆς ἀνηκούσης ὑποδοχῆς.

Ὁ δ' εὐγενὴς Λόρδος, ὅστις, καθὼς εἴπομεν ἀνωτέρω, διευθύνετο πρὸς τὰς Ἐχινάδας φεύγων τὸν κίνδυνον τῆς φρεγάτας, περιέπεσεν εἰς ἄλλον ὄχι μικρότερον· διότι τρεῖς ὁλοκλήρους ἡμέρας ὠθούμενον ἀπὸ βιαιότατον ἄνεμον τὸ πλοιάριόν του, ἐκινδύνευε νὰ συντριβῇ ἐναντίον τῶν μεταξὺ Ἐχινάδων καὶ Δραγαμέστου σκοπέλων. Ἐν τούτοις ὁ Πρίγκιψ Μαυροκορδάτος μαθὼν τοὺς κινδύνους καὶ τὰς ταλαιπωρίας, ὅσας ἔπασχεν ὁ μεγαλόψυχος Λόρδος, ἔστειλεν εὐθὺς πέντε ἔνοπλα Ἑλληνικὰ πλοιάρια καὶ ἓν πολεμικὸν βρίκιον, *Λεωνίδας* ὀνομαζόμενον, τὰ ὁποῖα ἐπρόσφερον πρὸς αὐτὸν πᾶσαν χεῖρα βοηθείας, καὶ ἀκολούθως περὶ τὴν αὐγὴν τῆς 24 Δεκεμβρίου κατευοδώθη εἰς Μεσολόγγιον, ὅπου ὅλαι αἱ τάξεις τῶν ἐγκατοίκων τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ προπομπὴν μεγίστην, εἰς ἔνδειξιν τῆς ὀφειλομένης εὐγνωμοσύνης πρὸς ἄνδρα συντελεστικώτατον εἰς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους τὴν ἀναγέννησιν».

* * *

Ἡ ἐν Μεσολογγίῳ πολιτεία του.

Ἀμέσως ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἐν Μεσολογγίῳ διατριβῆς του ἐν θαυμασίᾳ ἀληθῶς τροπῇ, γράφει ὁ Γερμανὸς Βαρθόλδης, κατέδειξε διὰ μιᾶς ὁ Βύρων, ὅτι εἶχεν ἀπολυθῇ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν ἀεροδρομοῦντα ἰδεολόγον, καὶ ἠδύνατο νὰ γείνῃ ἀληθῶς πρακτικὸς ἀνήρ. Ὁ ἀλκιβιάδειος αὐτοῦ χαρακτὴρ ἐφάνη ἀναστρωθεὶς, οὕτως εἰπεῖν, ἅμα ὡς ἀνέλαβε νὰ ἐνεργήσῃ καὶ πράξῃ ὑπὲρ μεγάλου σκοποῦ, ὁ δὲ πρακτικὸς τοῦ Ἄγγλου νοῦς ἀνέβλυσεν ὡς δροσῶδες καὶ ὑγιὲς νᾶμα ἐν τῇ ἀναμενούσῃ αὐτὸν πλήρει δοκιμασιῶν καὶ στερήσεων ἀγρίᾳ ζωῇ. Ἐξ ἀρχῆς οὐδὲν ἄλλο ἐσκόπησεν ἡ διάνοιά του ἢ τὸ δυνατὸν καὶ ἐφικτόν. Προσεπάθησε νὰ καταστήσῃ ἀνθρωπινώτερον τὸν πόλεμον, καὶ νὰ καταλύσῃ τὰς βασάνους καὶ τὸν φόνον τῶν αἰχμαλώτων. Ἔγραψε δὲ εἰς τὸν Τοῦρκον διοικητὴν τῶν Πατρῶν Ἰουσοὺρ συνιστῶν αὐτῷ ἠπιωτέραν τὴν ἐνέργειαν, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς αὐτὸν Τούρκους αἰχμαλώτους. Ἐσπούδασε νὰ συνδιαλλάξῃ τὰ ἀντίμαχα καὶ ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἐνεργοῦντα ἑλληνικὰ στοιχεῖα, ἱστάμενος αὐτὸς ὑπεράνω τῶν ἐρίδων καὶ ἀποφεύγων πᾶσαν πρὸς τοὺς ἐρίζοντας οἰκειότητα. Εἰς πάντας συνεβούλευεν ὁμόνοιαν· ὁσάκις δέ τις Ἕλλην ἀπεπειρᾶτο νὰ διαβάλῃ παρ' αὐτῷ τὸν ἀντίπαλόν του, ἔφερεν εὐθὺς τὸν κατήγορον πρὸ τοῦ κατηγορουμένου, καὶ ἀνεκοίνου εἰς τοῦτον ἀπροκαλύπτως τὰ ὑπ' ἐκείνου λεχθέντα. Προσήνεγκεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Μαυροκορδάτου ὅσα εἶχε φέρει μεθ' ἑαυτοῦ μετρητά, καὶ εἰς σιτηρέσια μόνον κατέβαλλε δισχίλια τάλληρα καθ' ἑβδομάδα. Μισθοδοτήσας δ' ἐπίσης τοὺς στρατιώτας τοῦ Μάρκου Βότσαρη, ἀπετέλεσεν ἐκ τῶν λειψάνων τῶν μαχητῶν τοῦ Καρπενησίου σουλιωτικὴν σωματοφυλακήν, καὶ προσεπάθησε νὰ συνειθίσῃ αὐτὴν εἰς εὐρωπαϊκὴν πειθαρχίαν, παρασκευαζόμενος νὰ στρατεύσῃ ὡς ἀρχιστράτηγος αὐτῶν κατὰ τῆς Ναυπάκτου. Ἡ μετὰ νοημοσύνης καὶ εὐσταθείας ἐπέμβασις αὐτοῦ εἰς τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα ἀπετέλεσαν εὐάρεστον ἀντίθεσιν πρὸς τὰς βιαίας νεωτεριστικὰς ὁρμὰς τῶν ἀπὸ τῆς Δύσεως ἐκπολιτιστῶν, οἵτινες κατήρχοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα, παντοῖα ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας αὐτῆς προτείνοντες. Ἐμειδία σαρκαστικῶς πρὸς τοὺς ἐκπολιτιστικοὺς ἀγῶνας τοῦ φίλου του Στάνωπ, ὃν προσωνόμαζε «τυπογραφικὸν συνταγματάρχην», καὶ ἠφισβήτει περὶ τῆς χρησιμότητος ἐλευθέρου τύπου ἐν πάντῃ νηπιάζοντι πολιτισμῷ. Ἰσχυρίζετο δὲ μετ' ἐπιμονῆς, *ὅτι ἐν Ἑλλάδι ἔπρεπε νὰ προπορευθῇ ἡ τάξις τῆς ἐλευθερίας*, καὶ ἐδυσφόρει καὶ ἠγανάκτει βλέπων τὴν φοβερὰν πλημμύραν προώρων ὅλως βενθαμείων ἐκπολιτιστικῶν μέσων, τυπογραφικῶν πιεστηρίων, ἀλληλοδιδακτικῶν σχολείων καὶ ἱερῶν γραφῶν, ἣν ἐξέπεμπεν εἰς Ἑλλάδα ὁ λονδίνειος Σύλλογος. Καλῶς ἠσκημένος στρατὸς ἐφαίνετο αὐτῷ πολὺ σπουδαιότερος καλῶς συντεταγμένων ἐφημερίδων. «Ἡ Ἑλλὰς», ἔλεγεν ὁ Βύρων, «θέλει ἔχει ἀσφαλῆ νίκην ἔχουσα ἔμπειρόν τινα τραπεζίτην προϊστάμενον τῶν οἰκονομικῶν αὐτῆς, ἱκανὸν στρατηγὸν ἀρχηγοῦντα τακτικοῦ στρατοῦ, καὶ τὸν Ἄγγλον Ἄστιγξ διοικοῦντα ὡπλισμένον ἀτμήρη στολίσκον». Οὐδεὶς τῶν ξένων φιλελλήνων ἐσκέπτετο τοσοῦτον ἐπωφελῶς πράγματι, οὔτ' ἐνήργει τοσοῦτον λογικῶς ὡς αὐτός. «Ἤθελε καταστῆ Σόλων ἢ Λυκοῦργος τῆς νέας Ἑλλάδος», εἶπε περὶ αὐτοῦ καὶ ὁ Γκαῖτε, ὅστις ἐξεφράζετο πρὸς τὸν γραμματέα Μύλλερ ἐναντίον τῆς φιλελληνικῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ Βύρωνος, *ἰδιοτελῆ* αὐτὴν ὑπολαμβάνων. Ἀλλ' ἀκριβῶς ἡ δύναμις αὕτη ἔμελλε νὰ θραυσθῇ, καὶ τοῦ θανάτου ἡ μοῖρα ἐπέπρωτο νὰ καταλάβῃ τὸν μεγαλοφυᾶ ἄνδρα ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν ἐνεκαίνιζε νέον βίον.

* * *

Ὁ θάνατος τοῦ ποιητοῦ.

Τὰ πρῶτα ἐξολισθήματα τῆς νεαρᾶς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας ἐτελοῦντο ἐγγὺς αὐτοῦ καὶ ὑπ' αὐτά του τὰ ὄμματα. Οἱ Σουλιῶται, ἀποπτύσαντες πάντα χαλινὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μπότσαρη, ἤριζον ἀπαύστως πρὸς τοὺς Μεσολογγίτας καὶ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας. Ἠξίουν νὰ λάβῃ ἕκαστος αὐτῶν τρίτος βαθμὸν ἀξιωματικοῦ καὶ νὰ ὑπηρετῆται ἐν τοῖς καφενείοις τοῦ Μεσολογγίου ὑπὸ ἀκολούθου, φέροντος τὴν καπνοσύριγγά του· ἀπῄτουν δὲ διπλοῦς μισθοὺς καὶ τριπλᾶ σιτηρέσια, καὶ στασιάσαντες ἐρόνευσαν τὸν Σουηδὸν φιλέλληνα Σᾶς, προτρέψαντα αὐτοὺς νὰ ἡσυχάσωσι. Θορυβοῦντες εἰσώρμησαν εἰς τὸ οἴκημα τοῦ λόρδου Βύρωνος, καὶ προυχώρησαν μέχρι τῆς κλίνης, ἐφ' ἧς κατέκειτο ἀσθενῶν ὁ ποιητής· ἀλλ' οὗτος τοὺς ἀπέπεμψεν ἀξιοπρεπῶς, καὶ ἀπολύ-

σας αὐτοὺς τῆς ὑπηρεσίας του παρητήθη τῆς κατὰ τῆς Ναυπάκτου ἐκστρατείας. Οἱ ἀδιάκοποι ὅμως νευρικοὶ ἐρεθισμοὶ καὶ τὸ δηλητηριῶδες κλῖμα τοῦ Μεσολογγίου ἠπείλουν νὰ ἐξαντλήσωσιν αὐτὸν παντελῶς καὶ νὰ ὑποσκάψωσιν ὅλως τὴν ἐξησθενημένην ἄλλως ὑγείαν του. Τὴν πρωΐαν τῆς 22 Ἰανουαρίου 1824 ἀπήγγειλεν εἰς τοὺς ἐν τῇ αἰθούσῃ αὐτοῦ συνηγμένους φίλους του τὸ κατωτέρω ποίημα «Εἰς τὴν ἕκτην καὶ τριακοστὴν ἐπέτειον τῶν γενεθλίων μου», ἐν ᾧ τοποῦτον στενῶς εἶνε συνυφασμένη ἡ προσωπικότης τοῦ ποιητοῦ, ὅπως ἐν παντὶ ὅ,τι ἔγραψεν ὁ Βύρων.

Εἰς τὴν τριακοστὴν ἕκτην ἐπέτειον ἡμέραν
τῶν γενεθλίων μου.

Ἡ καρδιά μου καιρὸς εἶναι ἀνερώτευτη νὰ ζῇ,
Ἀφ' οὗ ἔπαυσε ν' ἀνάφτῃ 's ἄλλους φλόγα ἐρωτική·
Πλὴν ἂν ἔπαυσε ν' ἀνάφτῃ 's ἄλλους φλόγα ἐρωτικὴ
Ἡ καρδιά μου πάντα θέλει μὲ τὸν ἔρωτα νὰ ζῇ.

Μοῦ ἐμαράνθησαν τὰ νειάτα, πᾶνε τ' ἄνθη κ' οἱ καρποὶ
Τῆς ἀγάπης· τώρα τάφος καὶ καῦμὸς μ' ἀκαρτερεῖ.
Μὲ θειαφότοπον ὁμοιάζει τῶν στηθιῶν μου ἡ φωτιὰ
Ὅπου καίεται καὶ δὲν καίει, εἶν' νεκρόκαυστη πυρά.

Φόβοι, ἐλπίδες, πόνοι, ζάλαι, τὴν καρδιά μου δὲν κινοῦν,
Δὲν ἰσχύει μήτ' ἡ ἀγάπη, 's τὸν ζυγὸν πλὴν μὲ κρατοῦν.
Μακρυὰ τώρ' ἀπ' τὴν ψυχήνμου, μακρυὰ τέτοιοι σοχασμοί,
Εἰς τὸν τάφον τώρα ἡ δόξα τὸν ἀνδρεῖον ξεπροβοδεῖ.

Καὶ τοῦ κλεῖ τὰ μάτια ἂν πέσῃ θῦμα τῆς ἐλευθερίας.
Τήρα γύρω μας τουφέκι, φλάμπουρο, δόξα, Ἑλλάς!
Ὁ Σπαρτιάτης βασταμένος 's τὴν ἀσπίδα ἕνα καιρὸν
Πλειὸ ἐλεύθερος δὲν ἦτον ἀπ' τὸν τωρινὸν Γραικόν.

Ψυχή, ξύπνησε, ψυχή μου, τὴν Ἑλλάδα δὲν ξυπνῶ—
Ἔξυπνη εἶναι ἡ Ἑλλάς μου!—Ψυχὴ ξύπν' ἀπ' τὸ βυθό.
Τὴν ἀθάνατη στοχάσου, τὴν οὐράνια πηγὴ
Ποῦ ποτίζει τὸ κορμί σου· ὅθεν ἦλθες τρέχα ἐκεῖ.

Πάθη ὅπου ξανανειώνουν καταπάτα τα, ψυχή,
Ἄχρηστο γιὰ μὲ τοῦ κάλλους εἶν' τὸ γέλοιο κ' ἡ ὀργή.
Ἂν τὴν νειότη σου λυπᾶσαι, γιατὶ θέλεις πλειὸ νὰ ζῇς;
Τῆς τιμῆς ἐδῶ εἶν' ὁ τάφος· τρέξε αὐτοῦ νὰ σκοτωθῇς.

Δὲν σοῦ μένει παρὰ νὰ εὕρῃς ὅ,τι ἐγύρευες παντοῦ
Καὶ νὰ τὸ εὕρῃς δὲν μποροῦσες, μνῆμ ἀνδρὸς πολεμικοῦ.
Βρίσκοντάς το, κύττα γύρω, πιάσ' τὴν θέσι ποῦ ποθεῖς
Γιὰ τὴν δόξαν πολεμόντας, πέσ' ἐκεῖ ν' ἀναπαυθῇς.

Ἡ ἕκτη καὶ τριακοστὴ ὑπῆρξεν ἡ τελευταία ἐπέτειος τῆς γεννήσεως τοῦ Βύρωνος, καὶ τὸ ποίημα ἐκεῖνο ἦν τὸ κύκνειον αὐτοῦ ᾆσμα. Ἐξελθὼν ἔφιππος εἰς περίπατον τὴν 7 Ἀπριλίου μετὰ τοῦ κόμητος Γάμβα, τρία μίλια μακρὰν τοῦ Μεσολογγίου κατελήφθη ὑπὸ αἰφνιδίου θυέλλης καὶ καταιγίδος, ὁποῖαι εἰσὶ συνηθέσταται ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ ἔαρ. Ὅτε δὲ διάβροχοι καὶ ἀσθμαίνοντες ἔφθασαν πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ Μεσολογγίου, δὲν συνήνεσεν ὁ Βύρων νὰ μεταβῇ πεζὸς οἴκαδε, ἀλλά, καίπερ τοῦ Γάμβα ἀποτρέποντος, ἐπέβη ἀκατίου καὶ διεπεραιώθη οὕτω διὰ τοῦ τενάγους εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου σφοδρότατον ῥῖγος πυρετοῦ τὸν κατέλαβεν. Ὁ ἰατρὸς αὐτοῦ Βροῦνος διέταξεν ἀφαίμαξιν, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀντέστη πεισμόνως ἐπί τινας ἡμέρας[1], καὶ ἐνέδωκε μόνον ἐπὶ τῇ ἀπειλῇ, ὅτι ἠδύνατο νὰ τῷ ἐπέλθῃ παραφροσύνη, ἣν ἰδίως ἐφοβεῖτο. Ἀλλ' ἡ ἐγχείρησις ἦτο βραδεῖα πλέον. Ὁ πυρετὸς ἐπῆλθε σφοδρότερος ἢ πρότερον, συμπτώματα ἐγκεφαλίτιδος ἀνεφάνησαν, καὶ τὴν 17 Ἀπριλίου πάντες ἐν Μεσολογγίῳ προσεδόκων τὰ χείριστα. Μετὰ μεσημβρίαν τῆς 18 ἐξέστη παντελῶς τῶν φρενῶν, καὶ ἀσυνάρτητοι μόνον φράσεις ἐξήρχοντο τῶν χειλέων αὐτοῦ, ἐλάλει δὲ περὶ τῶν φιλτάτων αὐτῷ συγγενῶν καὶ περὶ τῆς Ἑλλάδος «Ἑλλάς!» ἔκραζε· «σοὶ ἔδωκα πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ δώσῃ ἄνθρωπος· τὴν περιουσίαν μου, τὸν καιρόν μου, τὴν ὑγείαν μου, καὶ αὐτὴν τώρα τὴν ζωήν μου· εἴθε ἡ θυσία μου ἀποβῇ εἰς ἀγαθόν σου!» Περὶ τὴν ἕωθεν τῆς ἑσπέρας ὥραν εἶπεν εἰς τὸν πιστὸν ὑπηρέτην, ὅστις ἐκράτει κλαίων τὰς χεῖράς του· «Τώρα πηγαίνω νὰ κοιμηθῶ», καὶ στραφεὶς ἐβυθίσθη εἰς βαθὺν ὕπνον. Ἤνοιξε δὲ ἅπαξ ἔτι τὴν ἑσπέραν τῆς 19 τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τοὺς ἔκλεισε πάλιν εὐθύς. Ἐκεῖνο ἦν τὸ ἔσχατον τῆς ζωῆς του σημεῖον, καὶ ἡ καρδία, ἥτις εἶχε πάλει τοσοῦτον θερμὴ ὑπὲρ παντὸς μεγάλου καὶ ὡραίου δὲν ἔπαλλε πλέον.

Ἐν Μεσολογγίῳ ἀνεμένετο ἀνησύχως ἡ ἔκβασις τῆς ἀσθενείας· τὴν 18 δὲ Ἀπριλίου, Κυριακὴν τοῦ Πάσχα, μόλις ἠκούετο, ἐκπνέων εἰς τὰ χείλη τῶν Ἑλλήνων, ὁ σωτήριος χαιρετισμός: «*Χριστὸς ἀνέστη*». Πρὶν ἢ συγχαρῶσιν ἀλλήλοις ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ τῆς χαρμοσύνου ἡμέρας, ἠρώτων ἐναγωνίως: Πῶς ἔχει ὁ λόρδος Βύρων;

Γενικὴ ὑπῆρξεν ἡ κατάπληξις καὶ τὸ πένθος ἅμα τοῦ θανάτου ἀγγελθέντος.

Τὸ μέγα ὄνομα τοῦ ἀνδρὸς, λέγει ὁ Τρικούπης ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἡ εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγῶνος ἐν μέσῳ ἄκρας ἀπορίας μεγαλοδωρία του, τὰ κακὰ, ἅτινα ὑπέφερε δι' ἀγάπην τῆς Ἑλλάδος, αἱ λαμπραὶ ἐλπίδες, ἃς ἐφαίνετο ἐγγὺς νὰ πραγματοποιήσῃ, ἀρκοῦν νὰ δείξωσι τί ἔχασαν οἱ Ἕλληνες καὶ τί ἠσθάνθησαν ἐπὶ τῷ θανάτῳ του· ἕκαστος τῶν Ἑλλήνων δυστύχημα ἴδιον ἐθεώρησε τὸ δυστύχημα τοῦτο τῆς πατρίδος του καὶ ἔκλαυσε κλαυθμὸν μέγαν· «πένθους ἡμέραι», εἶπεν ὁ διευθυντὴς διατάττων τὰς ἐπιθανατίους τιμάς του, «πένθους ἡμέραι ἔγειναν δι' ὅλους ἡμᾶς αἱ παροῦσαι χαρμόσυνοι ἡμέραι τοῦ πάσχα»· καὶ εἶπε τὴν ἀλήθειαν· ὅλοι ἐλησμόνησαν τὸ πάσχα ἔχοντες ἔμπροσθέν των τὸν θάνατον τοιούτου ἀνδρός.

Τὴν ἐπαύριον δὲ τοῦ θανάτου. ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, 37 κανονίαι, ἰσάριθμοι τῶν ἐτῶν τοῦ ἀποθανόντος, ἀνήγγειλαν τὸ μέγα δυστύχημα. Συγχρόνως ἐδόθη διαταγὴ νὰ κλείσωσι τρεῖς ἡμέρας ὅλα τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας τὰ καταστήματα καὶ ὅλα τὰ ἐργαστήρια, νὰ λείψωσιν αἱ διὰ μουσικῆς, χορῶν καὶ πότων συνήθεις κατὰ τὰς τοιαύτας ἡμέρας εὐθυμίαι, νὰ γείνωσι καθ' ὅλας τὰς ἐκκλησίας τῆς πόλεως ἐπικήδειοι δεήσεις καὶ νὰ πενθηφορήσωσιν ὅλοι τρεῖς ἑβδομάδας. Ἀφ' οὗ δὲ ἐταριχεύθη τὸ σῶμα, ἔγεινεν ἡ ἐκφορὰ[1] τὴν 10, καθ' ἣν ὅλος ὁ κλῆρος τῆς πόλεως καὶ τῶν χωρίων, ὅλαι αἱ ἀρχαί, ὅλα τὰ στρατεύματα καὶ ὅλος ὁ λαὸς συνώδευσαν διὰ μέσου τῆς πόλεως τὸ λείψανον βασταζόμενον ὑπὸ Ἑλλήνων στρατηγῶν καὶ τῶν οἰκείων τοῦ λόρδου, καὶ τὸ ἔφεραν εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ τείχους τῆς πόλεως ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Νικολάου, ὅπου ἐψάλη ἡ συνήθης νεκρώσιμος ἀκολουθία, ἐξερωνήθη ἐπικήδειος λόγος καὶ ἐδόθη ὁ τελευταῖος ἀσπασμός. Ἐπρόκειτο νὰ ταφῇ ὅπου ἐτάφησαν ὁ Μάρκος, ὁ Κυριακούλης καὶ ὁ Νορμάννος· ἀλλ' ἀφοῦ ἐγνώσθη ὅτι θέλησίς του ἦτο νὰ μετακομισθῇ τὸ λείψανόν του εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ταφῇ ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῶν προγόνων του, διετηρήθη ὁ νεκρὸς ἐν τῷ ναῷ ἡμέρας τινὰς, καθ' ἃς ἤρχοντο ἔξωθεν οἱ χωρικοὶ καὶ τὸν ἠσπάζοντο· μετὰ δὲ ταῦτα μετεκομίσθη εἰς Ζάκυνθον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀγγλίαν. Αἱ δὲ ἀποδοθεῖσαι ὅπου ἀπέθανεν ἐπικήδειοι τιμαὶ ἐπανελήφθησαν, κατὰ διαταγὴν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὴν θέλησιν τοῦ κοινοῦ, καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Εἶχαν ὑπ' ὄψιν οἱ λαοί της τὸν διάπυρον τοῦ ἀνδρὸς φιλελληνισμὸν καὶ τὴν ἐντεῦθεν πραγματικὴν καὶ ἠθικὴν πρὸς τὴν πατρίδα των ὠφέλειαν, καὶ δὲν εἴξευραν πῶς νὰ δείξωσι τὴν εὐγνωμοσύνην των. Ὁ λόρδος, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐπάτησε τὴν γῆν τῆς Κεφαλληνίας, δὲν ἔπαυσεν εὐεργετῶν τοὺς Ἕλληνας· πεινῶντας Πατρεῖς καὶ εἰς τὴν νῆσον ἐκείνην καταφυγόντας ἐπὶ τῆς καταστροφῆς τῆς πατρίδος των ἐχόρτασε, γυμνοὺς ἐνέδυσε καὶ τοὺς ἐκεῖ ἀργοῦντας Σουλιώτας μισθώσας ἀπέστειλεν ἔκτοτε εἰς ἀντίληψιν τοῦ Μεσολογγίου ἐπὶ τῇ εἰσβολῇ τοῦ πασᾶ τῆς Σκόδρας. Φιλάνθρωπος δὲ πρὸς πάντας ἐπροστάτευσεν, ἐπεριποιήθη καὶ ἀπέστειλεν εἰς Πρέβεζαν καὶ Πάτρας τὰς ἐν Μεσολογγίῳ ὑπ' αἰχμαλωσίαν γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα τῶν Ὀθωμανῶν, κινήσας διὰ τῆς πράξεως ταύτης τὸν θαυμασμὸν καὶ αὐτῶν οὓς ἦλθε νὰ πολεμήσῃ. Ἡ δὲ πόλις τοῦ Μεσολογγίου, ἥτις εἰς ἔνδειξιν τῆς εὐγνωμοσύνης της διὰ τὰς πρὸς αὐτὴν ἀγαθοεργίας του τὸν εἶχεν ἤδη πολιτογραφήσει[1], ἐράτησεν ἐπὶ τῆς εἰς Ἀγγλίαν μετακομιδῆς τοῦ λειψάνου του τὰ σπλάγχνα του καὶ τὰ ἀπέθεσεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος. Ἐνθουσιώδης ἦτον ὁ Βύρων ὡς ποιητής, ἀλλ' ὁ ἐνθουσιασμός του ἦτο βαθὺς ὡς ἡ ποίησίς του· βαθεῖα καὶ συνετὴ ἦτο καὶ ἡ ἐν Ἑλλάδι πολιτική του· δὲν ἀεροβάτει ὡς πολλοὶ φιλέλληνες· δὲν ὠνειροπόλει δημοκρατικὰ ἢ ἀντιδημοκρατικὰ συστήματα· παράκαιρον ἐθεώρει καὶ αὐτὴν τὴν ἐφημεριδογραφίαν· οὐσιωδέστατον δὲ πάντων τὴν ἀπολύτρωσιν τῆς Ἑλλάδος· διὰ τοῦτο ὁμόνοιαν ἐκήρυττε πρὸς ἀλλήλους καὶ σέβας πρὸς τὰς ξένας αὐλάς. Ἡ τακτοποίησις τῶν στρατευμάτων καὶ ἡ εὕρεσις πόρων εἰς διατήρησίν των ἦσαν ἡ πρωτίστη φροντίς του· φιλόδοξος ἦτον, ἀλλ' ὄχι κενόδοξος· ἀπεποιήθη τὴν γενικὴν πολεμικὴν ἀρχὴν τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, ἣν καὶ ἡ κυβέρνησις καὶ οἱ κάτοικοι τῷ ἐπρόσφεραν· ἀπεστρέφετο γενικῶς τὰ πολιτικά, καὶ ἀπέφευγε τὰς βουλευτικὰς συζητήσεις καὶ αὐτῆς τῆς πατρίδος του· αἱ Μοῦσαι, ὁ Ἔρως, καὶ ὁ Ἄρης ἦσαν πάντοτε τὰ εἴδωλά του· ἐντρύφημα δὲ πολλάκις τῆς ποιητικῆς του μούσης ἡ Ἑλλάς.

*
* *

Λόγος αὐτοσχέδιος Σ. Τρικούπη.

Τί ἀνέλπιστον συμβεβηκός! τί ἀξιοθρήνητον δυσύχημα! Ὀλίγος καιρὸς εἶναι ἀφ' οὗ ὁ λαὸς τῆς πολύπαθης Ἑλλάδος ὅλος χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις ἐδέχθηκεν εἰς τοὺς κόλπους του τὸν ἐπίσημον τοῦτον ἄνδρα, καὶ σήμερον ὅλος θλῖψις καὶ κατήφεια καταβρέχει τὸ νεκρικόν του κρεββάτι μὲ πικρότατα δάκρυα, καὶ ὀδύρεται ἀπαρηγόρητα. Ὁ γλυκύτατος χαιρετισμὸς ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ ἔγινεν ἄχαρις τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα εἰς τὰ χείλη τοῦ κάθε Ἕλληνος Χριστιανοῦ, καὶ ἀπανταίνοντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, πρὶν τοῦ εὐχηθῇ ταῖς καλαῖς ἑορταῖς, ἐρωτοῦσε «πῶς εἶναι ὁ *Μελόρδος*;» Χιλιάδες ἄνθρωποι, συναγμένοι νὰ δώσουν μεταξύ

1. Ὁ νεκρὸς τοῦ Βύρωνος ἐτέθη ἐντὸς κιβωτίου ἐκ λευκοσιδήρου καὶ ἐκαλύφθη διὰ μέλανος πέπλου· καὶ ἐπὶ μὲν τοῦ ἑνὸς ἄκρου ἐτέθησαν τὰ σήματα τῆς οἰκογενείας τῶν Βυρώνων, ἐπὶ δὲ τοῦ ἄλλου τὸ ξίφος καὶ ὁ στρατιωτικὸς αὐτοῦ πῖλος, τὸν ὁποῖον ἐσκόπευε νὰ φέρῃ κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ναυπάκτου. Κατ' ἀρχὰς ἐγίνετο λόγος πολύς, ἵνα ἡ ἐκφορὰ τοῦ νεκροῦ γείνῃ ὡς ἀκολούθως· νὰ μεταφέρουν τὸν νεκρὸν ἀπὸ ναοῦ εἰς ναόν, καὶ εἰς ἕκαστον μέρος νὰ τελεσθῇ μία νεκρώσιμος τελετή, ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ ὁδοὶ ἦσαν τραχεῖαι, πρὸς ἀποφυγήν τινος περιστατικοῦ, ἀπεφασίσθη νὰ γείνῃ ἡ ἐκφορὰ μόνης τῆς καρδίας του. Ὅθεν ἐτέθη ἐντὸς λάρνακος καὶ τὴν 24ην ἐγένετο ἡ κηδεία αὐτῆς. Ὅλη ἡ πόλις δύναταί τις νὰ εἴπῃ παρηκολούθει ταύτην, στρατιωτικοί, πολιτικοὶ καὶ κληρικοὶ ἐδείκνυον ἀληθῶς τοσοῦτον πένθος, ὁποῖον δὲν ἔδειξαν εἰς τὸν θάνατον οὐδενὸς τῶν γνησίων τέκνων τῆς Ἑλλάδος. Ὅτε ἀφίκετο ἡ πένθιμος συνοδεία εἰς τὸν ναόν, ἡ λάρναξ ἐτέθη ἐπὶ ἰκρίου, ὅπερ ἐπίτηδες εἶχε κατασκευασθῆ, ὁ δὲ ἀρχιερεὺς Ἄρτης Πορφύριος ἐτέλεσε τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν, λόγον δ' ἐπικήδειον ἐξεφώνησεν ὁ Σπ. Τρικούπης.

1. Τὸ ἔγγραφον τῆς πολιτογραφήσεως ταύτης, ἐν ἀρχαίᾳ γεγραμμένον γλώσσῃ, ἔχει ὡς ἕπεται·

«Ἐπειδὴ ὁ Λόρδος Νόελ Βύρων, βουλόμενος συμπράκτωρ τῆς Ἐλευθερίας τῇ Ἑλλάδι γενέσθαι, καὶ τὴν Δυτικὴν μάλιστα τῆς λοιπῆς κινδυνευούσαν ὁρῶν, ἔγνω εἰς ταύτην ἀφικέσθαι τὴν πόλιν, καὶ ταύτην εὐεργετῶν ἁπάσης τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος τὴν σωτηρίαν κατεργάσασθαι· ὁ δὴ καὶ τοῖς ἔργοις ἐδήλωσεν, οὐ μόνον μεγάλαις δωρεαῖς μεγίσταις ἐπαρκέσας ἀνάγκαις, ἀλλὰ καὶ τοῖς λόγοις καὶ τῷ ἀξιώματι αὐτοῦ ὠφελιμώτατος τοῖς πράγμασι γενόμενος· ἡ πόλις Μεσολογγίου εὐεργέτην αὐτὸν ἀνακηρύττει, καὶ πολίτην Μεσολογγίτην ψηφίζεται, τῶν αὐτῶν αὐτοῖς ἀπολαύοντα δικαίων, καὶ ἀναγράφει τοῦτο ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς πόλεως, ἵνα δῆλον γένηται πᾶσιν, ὡς οἱ Μεσολογγῖται τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας οἴδασι τιμᾶν, καὶ τοῖς εὐεργέταις γενομένοις αὐτῶν εἰς εὐγνωμοσύνην πολιτείαν διδόναι».

«Ἐν Μεσολογγίῳ, τὴν 17 Μαρτίου 1824».

1. «Πίνω, εἶπε τῷ ἰατρῷ του ἐπιμένοντι νὰ τὸν ὀλεοτομήσῃ καὶ κατ' ἀρχὰς μὴ εἰσακουόμενος, «πίνω ὅλα τὰ ἰατρικά σου, ἀλλ' οὐδὲ μίαν ῥανίδα αἵματος χύνω κείμενος ἐπὶ κλίνης. Πρόθυμος εἶμαι νὰ τὸ χύσω ὅλον ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης».

τους τὸ θεῖον φίλημα τῆς ἀγάπης εἰς τὴν εὐρύχωρον πεδιάδα ἔξω ἀπὸ τὸ τεῖχος τῆς πόλεώς μας, ἐφαίνονταν ὅτι ἐσυνάχθηκαν μόνον καὶ μόνον νὰ παρακαλέσουν τὸν ἐλευθερωτὴν τοῦ Παντὸς διὰ τὴν ὑγείαν τοῦ συναγωνιστοῦ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Γένους μας.

Καὶ πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ συντριβῇ ἡ καρδία ὅλων; νὰ μὴ καταπικρανθοῦν ὅλων τὰ χείλη; εὑρέθηκεν ἄλλην φορὰν τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἑλλάδος εἰς περισσότερην χρείαν καὶ ἀνάγκην παρὰ εἰς τὴν ἐποχὴν εἰς τὴν ὁποίαν ὁ πολυθρήνητος Μυλὸρδ Μπάϊρων ἀπέρασε μὲ κίνδυνον καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς του εἰς τὸ Μισολόγγι; Καὶ τότε, καὶ εἰς ὅσον καιρὸν συνέζησε μαζή μας δὲν ἐθεράπευσε τὸ πλουσιοπάροχόν του χέρι ταῖς δεινόταταις χρείαις μας, χρείαις ὁποῦ ἡ πτωχεία μας ταῖς ἄφηνεν ἀδιόρθωταις; πόσα ἄλλα καλά, πολὺ ἀκόμη μεγαλείτερα, ἐλπίζαμεν ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἄνδρα; καὶ σήμερον, ἀλλοίμονον! σήμερον ὁ πικρὸς τάφος καταπίνει καὶ αὐτὸν καὶ ταῖς ἐλπίδες μας!

Ἀλλὰ δὲν εἰμποροῦσε τάχα καθήμενος καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ἀναπαυόμενος καὶ χαιρόμενος τὰ καλὰ τῆς Εὐρώπης, νὰ τρέξῃ μὲ μόνην τὴν μεγαλοδωρίαν τῆς καρδίας του εἰς βοήθειάν μας; τοῦτο ἀρκοῦσε διὰ ἡμᾶς, ἐπειδὴ ἡ δοκιμασμένη φρόνησις, καὶ βαθεῖα ἐμπειρία τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς καὶ Διοικητοῦ μας, ἤθελεν ἐξοικονομήσει μὲ μόνα τὰ μέσα αὐτὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν μερῶν τούτων· ἀλλὰ ἂν ἀρκοῦσε τοῦτο διὰ ἡμᾶς, δὲν ἀρκοῦσεν, ὄχι, δι' αὐτόν. Πλασμένος ἀπὸ τὴν φύσιν διὰ νὰ ὑπερασπίζεται πάντοτε τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, ὅπου καὶ ἂν τὰ ἔβλεπε καταπατημένα, γεννημένος εἰς ἐλεύθερον καὶ πάνσοφον ἔθνος, θρεμμένος ἀπὸ μικρὸς μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν συγγραμμάτων τῶν ἀθανάτων προγόνων μας, τὰ ὁποῖα διδάσκουν ὅσους ἠξεύρουν νὰ τὰ διαβάσουν, ὄχι μόνον τί εἶναι, ἀλλὰ καὶ τί πρέπει νὰ ἦναι, καὶ τί ἠμπορεῖ νὰ ἦναι ὁ *Ἄνθρωπος*, εἶδε τὸν ἐξαχρειωμένον, τὸν ἀλυστοδεμένον ἄνθρωπον τῆς Ἑλλάδος νὰ ἀποφασίσῃ καὶ νὰ ἐπιχειρισθῇ νὰ συντρίψῃ ταῖς φρικταῖς ἄλυσσαίς του, καὶ τὰ συντρίμματα τῶν ἀλύσσων του νὰ κάμῃ κοφτερὰ σπαθιὰ διὰ νὰ ξκναποχτήσῃ μὲ τὴν βίαν ὅ,τι τοῦ ἄρπαξεν ἡ βία, εἶδε καὶ ἄρησεν ὅλαις ταῖς πνευματικαῖς καὶ σωματικαῖς ἀπόλαυσαις τῆς Εὐρώπης, καὶ ἦλθε νὰ κακοπαθήσῃ καὶ νὰ ταλαιπωρηθῇ μαζή μας, συναγωνιζόμενος ὄχι μόνον μὲ τὸν πλοῦτόν του τὸν ὁποῖον δὲν ἐλυπήθηκεν, ὄχι μόνον μὲ τὴν γνῶσίν του, τῆς ὁποίας μᾶς ἔδωκε τόσα σωτηριώδη σημεῖα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ σπαθί του ἀκονισμένον ἐναντίον τῆς τυραννίας καὶ τῆς βαρβαρότητος· ἦλθεν, εἰς ἕνα λόγον, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν οἰκιακῶν του, μὲ ἀπόφασιν *νὰ ἀποθάνῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὴν Ἑλλάδα*· πῶς λοιπὸν νὰ μὴ συντριβῇ ὅλων μας ἡ καρδία διὰ τὴν στέρησιν ἑνὸς τέτοιου ἀνδρός; πῶς νὰ μὴ κλαύσωμεν τὴν στέρησίν του ὡς γενικὴν στέρησιν ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους;

Ἀλλὰ ἔως αὐτοῦ, ἀδελφοί, εἴδατε τὸν φιλελεύθερον, τὸν πλούσιον, τὸν ἀνδρεῖον ἄνθρωπον, τὸν ἀληθινὸν φιλέλληνα, εἴδατε τὸν εὐεργέτην· τοῦτο φθάνει βέβαια διὰ νὰ μᾶς κινήσῃ τὰ δάκρυα· δὲν φθάνει ὅμως, δὲν φθάνει, διὰ τὴν ὑπόληψίν του καὶ διὰ τὸ μέγεθος τοῦ ἐνδόξου ἐπιχειρήματός του· αὐτός, τοῦ ὁποίου τὸν θάνατον κλαίομεν ἀπαρηγόρητα, εἶναι ἄνθρωπος ὁ ὁποῖος (εἰς τὸ εἶδός του) ἔδωκε τὸ ὄνομά του εἰς τὸν αἰῶνά μας. Ἡ εὐρυχωρία τοῦ πνεύματός του, καὶ τὸ ὕψος τῆς φαντασίας του δὲν τὸν ἄφησαν νὰ πατήσῃ τὰ λαμπρὰ, πλὴν κοινὰ ἴχνη τῆς φιλολογικῆς τῶν παλαιῶν δόξας· ἔπιασε νέον δρόμον, δρόμον τὸν ὁποῖον ἡ γεροντικὴ πρόληψις ἐπροσπάθησε καὶ προσπαθεῖ ἀκόμη νὰ τὸν κλείσῃ εἰς τὴν σοφὴν Εὐρώπην· ἀλλὰ ὅσῳ ζοῦν τὰ συγγράμματά του (καὶ θὰ ζοῦν ὅσῳ ζῇ ὁ κόσμος), θέλει μείνει πάντοτε ὁ δρόμος αὐτὸς ἀνοιχτὸς, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς, καθὼς καὶ ὁ ἄλλος, εἶναι δρόμος ἀληθινῆς δόξας. Ἐδῶ παρατρέχω ὅσα μὲ βιάζει νὰ σᾶς κοινοποιήσω τὸ βαθὺ σέβας καὶ ὁ μεγάλος ἐνθουσιασμός, ὁποῦ πάντοτε ἔμπνευσεν εἰς τὴν καρδίαν μου ἡ ἀνάγνωσις τῶν συγγραμμάτων του, καὶ τὸν ὁποῖον αἰσθάνομαι τώρα σροδρότερον ἀπὸ ἄλλην φορὰν. Ἐγκωμίασε καὶ ἐγκωμιάζει τὸν ποιητὴν τοῦ αἰῶνός μας ὅλη ἡ σοφὴ Εὐρώπη, καὶ θέλει τὸν ἐγκωμιάσουν ὅλοι οἱ αἰῶνες, ἐπειδὴ ἐγεννήθηκε διὰ ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ διὰ ὅλους τοὺς αἰῶνας.

Ἕνας ἄλλος συλλογισμὸς μοῦ ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν, συλλογισμὸς τόσον ὀρθὸς καὶ ἀληθινὸς ὅσον προσαρμοσμένος εἰς τὴν περίστασιν τῆς Πατρίδος μας. Ἀκούσατε, Ἕλληνες, μὲ προσοχὴν αὐτὸν τὸν συλλογισμὸν, ἐπειδὴ θέλω νὰ γενῇ καὶ συλλογισμὸς ἐδικός σας, καὶ συλλογισμὸς παντοτεινός.

Πολλὰ ἐσάθησαν τὰ λαμπρὰ ἔθνη εἰς τὸν Κόσμον, ἀλλὰ ὀλιγώταταις ἡ ἐποχαῖς τῆς ἀληθινῆς τους λαμπρότητος· ἕνα ὅμως φαινόμενον, στοχάζομαι, λείπει ἀπὸ τὰ χρονικὰ ὅλου τοῦ λαμποροῦ Κόσμου, φαινόμενον διὰ τὸ ὁποῖον ἐδίσαζε ποτε ἂν ἠμπορῇ νὰ φανῇ, καὶ αὐτὸς ὁ παρατηρητικὸς νοῦς τῆς φιλοσοφίας. Ὅλα σχεδὸν τὰ ἔθνη τῆς γῆς ἔπεσαν ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἑνὸς εἰς τὰ χέρια τοῦ ἄλλου αὐθέντου. Κάποτε ἐκαλλιτέρευσαν, κάποτε ἐχειροτέρευσαν, πουθενὰ ὅμως τὸ μάτι τοῦ ἱστορικοῦ δὲν εἶδε κανένα ἔθνος κατασκλαβωμένον ἀπὸ βαρβάρους, καὶ μάλιστα βαρβάρους ριζωμένους ἀπὸ αἰῶνας εἰς αὐτὸ τὸ ἔθνος, δὲν τὸ εἶδε, λέγω, νὰ ξεσκλαβωθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ του· ἰδοὺ τὸ φαινόμενον· τοῦτο σήμερον παρρησιάζεται κατὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸν Κόσμον καὶ φαίνεται εἰς μοναχὴν τὴν Ἑλλάδα· ναί, εἰς μοναχὴν τὴν Ἑλλάδα φαίνεται. Τὸ βλέπει μακρόθεν ὁ φιλόσοφος, καὶ χάνει τὸν δισταγμόν του· τὸ βλέπει

ὁ ἱστορικὸς καὶ ἑτοιμάζεται νὰ τὸ διηγηθῇ ὡς νέαν ἀνακάλυψιν τῆς τύχης τῶν ἐθνῶν· τὸ βλέπει ὁ πολιτικὸς, καὶ γίνεται σκεπτικώτερος καὶ προφυλακτικώτερος· τόσον παράδοξος εἶναι ὁ καιρὸς εἰς τὸν ὁποῖον ζοῦμεν, ἀγαπητοί μου Ἕλληνες! Ἡ ἐπανάστασις τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι ἐποχὴ τοῦ ἔθνους μας μόνον, εἶναι ἐποχὴ ὅλων τῶν ἐθνῶν, ὅλων τῶν αἰώνων, ἐπειδὴ, καθὼς σᾶς εἶπα, εἶναι φαινόμενον μοναδικὸν εἰς τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῶν ἐθνῶν.

Αὐτὸ τὸ μοναδικὸν φαινόμενον ἐπαρατήρησεν ὁ μεγάλος νοῦς τοῦ μεγαλόφρονος, τοῦ πολυθρήνητου Μπάϊρων, καὶ ἠθέλησε νὰ ἑνώσῃ τὴν ἀθάνατήν του δόξαν μὲ τὴν δόξαν σας, καὶ νὰ ἐμβάσῃ τὸ ὄνομά του εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν λαμπρῶν σας κατορθωμάτων· δὲν ἔγιναν καὶ ἄλλαις ἐπαναστασαις εἰς ταῖς ἡμέραις του; Καμμίαν ὅμως δὲν ἠκολούθησε, καμμίαν δὲν ὑπερασπίσθη, ἐπειδὴ εἶναι πολλὰ διαφορετικὸς ὁ χαρακτῆράς τους, καὶ πολλὰ διαφορετικὴ ἡ φύσις τους· ἡ μοναχὴ δόξα τῆς Ἑλλάδος ἦτο ἄξια δόξα δι' ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον δοξολογοῦν ὅλα τὰ σοφὰ στόματα· βλέπετε λοιπὸν, ὦ Ἕλληνες, βλέπετε εἰς τί καιρὸν ζῆτε, εἰς τί ἀγῶνα ἐμβήκατε; βλέπετε ὅτι μὲ τὴν δόξαν σας δὲν ἠμπορεῖ νὰ συγκριθῇ καμμία δοξα ἀπερασμένη; Οἱ φιλελεύθεροι, οἱ φιλάνθρωποι, οἱ φιλόσοφοι ὅλων τῶν ἐθνῶν, καὶ μάλιστα τῆς μεγαλόδωρης Ἀγκλιτέρας σᾶς χαιρετοῦν ὅλοι μακρόθεν, ὅλοι σᾶς συγχαίρονται, ὅλοι σᾶς ἐμψυχόνουν καὶ ὁ ποιητὴς τῶν καιρῶν μας, ἀγκαλὰ καὶ στεφανωμένος ἀθανασίαν, ἐζήλευσε τὴν δόξαν σας, καὶ ἦλθε προσωπικῶς νὰ ξεπλύνῃ μαζή σας μὲ τὸ αἷμά του τὰ μολυσμένα ἀπὸ τὴν τυραννίαν χώματά μας.

Γεννημένος εἰς τὴν λαμπρότατην Μητρόπολιν τῆς Λόνδρας, εὐγενέστατος καὶ ἀπὸ πατέρα καὶ μητέρα, πόσην χαρὰν αἰσθάνθηκεν ἡ φιλελληνικὴ του καρδία, ὅταν ἡ πτωχή μας Πόλις, εἰς σημεῖον εὐγνωμοσύνης τὸν ἐπολιτόγραψεν; Εἰς αὐτὸν τὸν ἀγῶνα τοῦ θανάτου του, ἤγουν εἰς τὴν στιγμὴν, ὅταν κρυμμένη ἡ αἰωνιότης δείχνεται εἰς τὸν ἄνθρωπον εὑρισκόμενον εἰς τὰ ὅρια τῆς θνητῆς καὶ τῆς ἀθάνατης ζωῆς, ὅταν λέγω ὅλος ὁ ὁρατὸς κόσμος φαίνεται ἕνα μόνον σημεῖον ὡς πρὸς τὰ λαμπρὰ ἔργα τῆς θείας Παντοδυναμίας, εἰς ἐκείνην τὴν φοβερὴν ὥραν ὁ πολυένδοξος τοῦτος νεκρὸς ἀρίνωντας τὸν Κόσμον ὅλον, ἐβάσταξεν εἰς τὸ στόμα του μοναχὰ δύω ὀνόματα, τῆς *μονάκριβης καὶ πολυαγαπημένης του Κόρης καὶ τῆς Ἑλλάδος*· αὐτὰ τὰ δύο ὀνόματα βαθυὰ ριζωμένα εἰς τὰ σπλάχνα του, μήτε ἡ στιγμὴ τοῦ θανάτου δὲν εἰμποροῦσε νὰ τὰ ἐξαλείψῃ· *θυγατέρα μου!* εἶπεν, *Ἑλλάδα!* εἶπε καὶ ἡ φωνή του ἔλειψε!! Ποία Ἑλληνικὴ καρδία νὰ μὴ συντρίβεται, ὅσαις φοραῖς ἐνθυμεῖται αὐτὴν τὴν περίστασιν;

Δεκτὰ βέβαια, ἀγαπητοί μου Ἕλληνες, πολὺ δεκτὰ εἶναι εἰς τὴν σκιάν του τὰ δάκρυά μας, ἐπειδὴ εἶναι δάκρυα τῶν κληρονόμων τῆς ἀγάπης του· ἀλλὰ πολὺ δεκτότερα δι' αὐτὸν θέλει εἶναι τὰ ἔργα μας διὰ τὴν Πατρίδα, τὰ ὁποῖα, καὶ χωρισμένος ἀπὸ ἡμᾶς, θέλει παρατηρεῖ ἐπάνωθεν ἀπὸ τοὺς Οὐρανοὺς, τοὺς ὁποίους τοῦ ἄνοιξεν ἡ ἀρετή του. Αὐτὴν καὶ μοναχὴν τὴν εὐγνωμοσύνην γυρεύει ἀπὸ ἡμᾶς εἰς ταῖς εὐεργεσίαις του, αὐτὴν τὴν ἀνταμοιβὴν εἰς τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀγάπην του, αὐτὴν τὴν ἐλάφρωσιν εἰς ταῖς ταλαιπωρίαις του, αὐτὴν τὴν πληρωμὴν διὰ τὸν χαμὸν τῆς πολυτίμητης ζωῆς του. Ὅταν, ἀγαπητοί μου Ἕλληνες, ἡ δύναμίς σας κατορθώσῃ νὰ ἀποσυντρίψῃ τὰ χέρια ὁποῦ μᾶς ἀλυσόδεναν, τὰ χέρια ὁποῦ ἄρπαζαν ἀπὸ ταῖς ἀγκάλαις μας τοὺς ἀδελφοὺς, τὰ τέκνα, τὴν κατάστασίν μας, τότε θέλει χαρῇ ἡ σκιά του, τότε θέλει ἀγαλλιασθῇ ἡ κόνις του· ναί, εἰς τὴν μακαρίαν ἐκείνην ὥραν τοῦ εὐτυχισμένου τέλους τῶν ἀγώνων σας, ὁ Ἀρχιερεὺς θ' ἁπλώνῃ τὴν ἱεράν του καὶ ἐλεύθερην δεξιὰν, καὶ θὰ εὐλογῇ καὶ ἁγιάζῃ τὸν πολυένδοξον τάφον του. Τὸ Παλληκάρι, ζωσμένον τὸ σπαθὶ ἀπὸ τὰ τυραννικὰ αἵματα βαμμένον, θὰ τὸν στολίζῃ μὲ δάφναις, ὁ Πολιτικὸς μὲ ἐγκώμια, ὁ Ποιητὴς, γυρμένος εἰς τὴν ἁρμονικώτατη ταφόπετράν του, θὰ γίνεται ποιητικώτερος· τότε ἀνθοστεφανωμέναις ἡ παρθέναις τῆς Ἑλλάδος, τὴν μαγευτικὴν ὡραιότητα τῶν ὁποίων ἔψαλλεν ὁ πολυένδοξος συμπολίτης μας Μπάϊρων εἰς πολλά του ποιήματα, τότε τὰ ὡραῖά μας τέκνα, χωρὶς πλέον νὰ φοβοῦνται μὴ μολυνθοῦν ἀπὸ τὰ ἁρπακτικὰ χέρια τῶν τυράννων μας, θὰ σταίνουν χορὸν τριγύρω εἰς τὸν τάφον του, τραγουδῶντας τὰ κάλλη τῆς γῆς μας, τὰ ὁποῖα μὲ τόσην χάριν καὶ ἀλήθειαν ὁ ποιητὴς τοῦ αἰῶνός μας ἔψαλλεν.

Ἀλλὰ ποία ἰδέα λυπηρὴ μοῦ ἔρχεται τώρα εἰς τὸν νοῦν; μὲ ἐπλάνεσεν ἡ φαντασία μου, ἐνόμισα ὅτι βλέπω ὅσα ἡ καρδία μου ἐπιθυμεῖ· ὑπόθεσα εὐλογίαις Ἀρχιερέων, δαφνοστεφανώματα, ὕμνους, χοροὺς τριγύρω εἰς τὸν τάφον τοῦ εὐεργέτου τῆς Ἑλλάδος· ἀλλὰ ὁ τάφος αὐτὸς δὲν θέλει ἔχει μέσα του τὰ πολύτιμα λείψανα αὐτοῦ τοῦ εὐεργέτου! ἄδειος θὰ μείνῃ ὁ τάφος! τὸ σῶμά του ὀλίγαις ἡμέραις ἀκόμη μένει εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Γῆς μας, τῆς Νέας Πατρίδος του· δὲν παραδίδεται εἰς ταῖς ἀγκάλαις της· μεταφέρεται εἰς τὴν γῆν, τὴν ὁποίαν ἐτίμησεν ἡ γέννησίς του.

Ἡ ἐδικαίς σου ἀγκάλαις, ἀκριβή του καὶ πολυαγάπητη θυγατέρα, ἡ ἐδικαίς σου θὰ τὸ δεχθοῦν, τὰ δάκρυα τὰ ἐδικά σου θὰ παρηγορήσουν τὸν σωματοφόρον τάφον του, καὶ τὰ δάκρυα τῶν ὀρφανῶν Ἑλληνίδων θέλει χύνονται ἐπάνω εἰς τὴν θήκην τοῦ πολυτιμοτάτου πνεύμονός του, καὶ εἰς ὅλην τὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος, ἐπειδὴ ὅλη ἡ γῆ τῆς Ἑλλάδος εἶναι τάφος του· καθὼς εἰς αὐταῖς ταῖς ὑστεριναῖς στιγμαῖς τῆς ζωῆς του ἐσὲ καὶ τὴν Ἑλλάδα εἶχεν εἰς τὴν καρδίαν του καὶ εἰς τὰ

χείλη του, δίκαιον ἦτο καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατόν του νὰ λάβῃ καὶ αὐτὴ μερίδιον ἀπὸ τὰ μεγαλοτίμητα λείψανά του. Ἡ Πατρίδα του τὸ Μισολόγγι σφιχταγκαλιάζει, ὡς σύμβολον τῆς ἀγάπης του, τὸν πνεύμονά του· δέξου καὶ σὺ, γλυκύτατε καρπὲ τῆς καρδίας τοῦ ἀποθανόντος, δέξου τὸ πτῶμά του· τὴν καρδίαν του, τὰ ἐντόσθιά του, σοῦ τὰ ξεπροβοδεῖ ἡ Ἑλλὰς ὅλη μαυροφορεμένη, ὅλη ἀπαρηγόρητη· σοῦ τὰ ξεπροβοδεῖ μὲ ὅλην τὴν ἐκκλησιαστικὴν, τὴν πολιτικὴν καὶ στρατιωτικὴν τιμὴν καὶ παράταξιν, καὶ μὲ ὅλον τὸ πλῆθος τῶν συμπολιτῶν του Μισολογγιτῶν καὶ ὁμογενῶν του Ἑλλήνων· σοῦ τὰ ξεπροβοδεῖ στεφανωμένα μὲ τὴν εὐγνωμοσύνην της, παρηγορημένα μὲ τὰ δάκρυά της, συνοδευμένα μὲ ταῖς θεόδεκταις εὐχαῖς καὶ εὐλογίαις τοῦ Πανιερωτάτου μας Ἀρχιεπισκόπου τοῦ ἀληθινοῦ ζηλωτοῦ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Γένους, Κυρίου Πορφυρίου, τοῦ φιλοπάτριδος ἁγίου ἐπισκόπου κὺρ Ἰωσὴφ, καὶ ὅλου τοῦ κλήρου. Μάθε, εὐγενέστατη κόρη, μάθε ὅτι στρατηγοὶ τὰ ἐβάσταξαν εἰς τοὺς ὤμους τους, καὶ τὰ ἔφεραν εἰς τὴν ἐκκλησίαν· χιλιάδες Ἕλληνες στρατιῶται ἐσκέπαζαν τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ μέρη τοῦ δρόμου, ὅθεν τὰ ἐδιάβαιναν, καὶ τὰ στόματα τῶν τουφεκιῶν ὁποῦ ἐκατάφαγαν τόσους καὶ τόσους τυράννους ἦταν ὅλα γυρμένα κατὰ τὴν γῆν, ὡσὰν νὰ ἤθελαν νὰ πολεμήσουν καὶ αὐτὴν τὴν γῆν, ὁποῦ τοὺς ἄρπαξε τὸν εἰλικρινῆ φίλον τους· ὅλα αὐτὰ τὰ πλήθη τῶν στρατιωτῶν μὲ τὸ σπαθὶ τούτην τὴν στιγμὴν εἰς τὴν μέσην, μὲ τὸ τουφέκι εἰς τὸν ὦμον, καὶ ἕτοιμοι νὰ ἐκστρατεύσουν ἐναντίον τοῦ ἀσπόνδου ἐχθροῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ἀνθρώπου, περικυκλόνουν τὸ νεκρικόν του κρεββάτι, καὶ ὁρκίζονται ἐπάνω εἰς αὐτὸ νὰ μὴ λησμονήσουν ποτὲ ταῖς θυσίαις τοῦ πατρός σου, καὶ ποτὲ νὰ μὴν ἀφήσουν νὰ πατηθῇ ἀπὸ βάρβαρον καὶ τυραννικὸν ποδάρι ὁ τόπος, εἰς τὸν ὁποῖον εὑρίσκονται ἀπομεινάριά του. Χιλιάδες στόματα χριστιανικὰ ἀνοίγονται αὐτὴν τὴν στιγμὴν, καὶ ὁ Ναὸς τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ τῶν χριστιανῶν ἀντιβοᾷ ὅλος ὕμνους, ὅλος ἱκεσίαις, διὰ νὰ κατευοδωθοῦν τὰ σεβάσμια λείψανά του εἰς τὴν πατρικήν του γῆν, καὶ νὰ ἀναπαυθῇ ἡ ψυχή του ὅπου οἱ δίκαιοι ἀναπαύονται.

*
* *

Τὰ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ποιητοῦ

ἐκδοθέντα διατάγματα ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν ἀρχῶν.

Ἡ μὲν ἐπιτόπιος διοίκησις τοῦ Μεσολογγίου ἐξέδωκε τὴν ἀκόλουθον διαταγήν·

«Ἀριθ. 1185.

Προσωρινὴ διοίκησις τῆς Ἑλλάδος.

Αἱ παροῦσαι χαρμόσυνοι ἡμέραι ἔγειναν δι' ὅλους ἡμᾶς ἡμέραι πένθους

Ὁ Λὸρδ Νόελ Βυρὼν ἐπέρασε σήμερον εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν, περὶ τὰς ἕνδεκα ὥρας τὸ ἑσπέρας μετὰ μίαν ἀσθένειαν φλογιστικοῦ ῥευματικοῦ 10 ἡμερῶν.

Καὶ πρὶν ἀκόμη χωρισθῇ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα, ἡ κοινὴ κατήρεια ἔλεγεν ὅσην θλῖψιν ᾐσθάνετο ἡ καρδία ὅλων, καὶ ὅλοι μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νικημένοι ἀπὸ τὴν θλῖψιν, ἐλησμονήσατε τὸ Πάσχα.

Ἡ στέρησις αὐτοῦ τοῦ λαμπροῦ ὑποκειμένου εἶναι βέβαια πολλὰ αἰσθαντικὴ δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' εἶναι πολὺ περισσότερον ἀξιοθρήνητος δι' αὐτὴν τὴν πόλιν, τὴν ὁποίαν ἠγάπησε διαφερόντως, καὶ εἰς αὐτὴν ἐπολιτογραφήθη, καὶ ἀπόφασιν σταθερὰν εἶχεν, ἂν τὸ ἔφερεν ἡ περίστασις, νὰ γίνῃ καὶ προσωπικῶς συμμέτοχος τῶν κινδύνων της.

Καθ' ἕνας βλέπει ἐμπρός του τὰς πλουσίας πρὸς τὸ κοινὸν εὐεργεσίας του, καὶ μήτε ἔπαυσε, μήτε παύει κανεὶς, μὲ εὐγνώμονα καὶ ἀληθινὴν φωνὴν νὰ τὸν ὀνομάζῃ εὐεργέτην.

Ἕως οὗ νὰ γνωστοποιηθοῦν αἱ διαταγαὶ τῆς ἐθνικῆς Διοικήσεως περὶ αὐτοῦ τοῦ πολυθρηνήτου συμβάντος.

Δυνάμει τοῦ ὑπ' ἀριθ. 314 καὶ ἡμ. 15 Ὀκτωβ. θεσπίσματος τοῦ Βουλευτικοῦ σώματος,

Διατάττεται

α) Αὔριον, μόλις ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος, νὰ πέσουν ἀπὸ τὸ μεγάλον κανονοστάσιον τοῦ τείχους αὐτῆς τῆς πόλεως 37 κανονιαῖς (μία τὸ κάθε λεπτὸν) κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν χρόνων τῆς ζωῆς τοῦ ἀποθανόντος.

β') Ὅλα τὰ κοινὰ ὑπουργεῖα, διὰ τρεῖς ἡμέρας, κατὰ συνέχειαν, νὰ κλεισθοῦν ἐμπεριεχομένων καὶ τῶν κριτηρίων.

γ') Νὰ κλεισθοῦν ὅλα τὰ ἐργαστήρια, ἐκτὸς ἐκείνων ὅπου πωλοῦνται τροφαὶ καὶ ἰατρικά· καὶ νὰ λείψουν τὰ μουσικὰ παιγνίδια, οἱ συνειθισμένοι εἰς αὐτὰς τὰς ἡμέρας χοροὶ, νὰ παύσουν τὰ φαγοπότια εἰς τὰ κρασοπωλεῖα, καὶ κάθε ἄλλο εἶδος κοινοῦ ξεραντώματος.

δ') Νὰ γίνῃ 21 ἡμέρας γενικὴ πενθηφορία.

ε') Νὰ γενοῦν ἐπικήδειοι δεήσεις εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας.

Ἐν Μεσολογγίῳ τὴν 7 Ἀπριλίου 1824.

(Τ. Σ.) Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς
Γεώργιος Πραΐδης.

—

Ἡ δὲ κεντρικὴ Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος ἐξέδωκε τὴν ἀκόλουθον·

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος
Τὸ ἐκτελεστικὸν σῶμα.

Ὁ Λὸρδ Νόελ Βύρων κατὰ τὴν 7 τοῦ ἐνεστῶτος μηνὸς παύσας τοῦ νὰ περιπατῇ τὸ ὁποῖον ἠγάπησε πρὸ ἐτῶν Ἑλληνικὸν ἔδαφος μετῆλθεν εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς, ἀφήσας λύπην ἀπαρηγόρητον εἰς τὰς Ἑλληνικὰς καρδίας. Ἡ Ἑλλὰς διὰ τὰς πρὸς αὐτὴν εὐεργεσίας του χρεωστεῖ χάριν ἀθάνατον πρὸς αὐτὸν, τὸ Ἔθνος ὀφείλει νὰ τὸν ἀναγράψῃ πατέρα καὶ εὐεργέτην καὶ νὰ πενθηφορήσῃ διὰ τὴν στέρησίν του. Ὅθεν

Διατάττει

Α'. Ἡ πέμπτη τοῦ μηνὸς Μαΐου καθ'ὅλην τὴν ἐλευθέραν Ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν εἶναι ἡμέρα πένθους, διὰ τὴν στέρησιν τοῦ λαμπροῦ ὑποκειμένου Λὸρδ Βύρωνος.

Β'. Ἅμα ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος καὶ ἡ Ἑλληνικὴ σημαία ἐπὶ τοῦ φρουρίου καὶ πλοίων νὰ ὑψωθῇ νεκρώσιμος.

Γ'. Ὅλα τὰ κοινὰ Ὑπουργεῖα νὰ κλεισθῶσιν, ὡσαύτως καὶ ὅλα τὰ ἐργαστήρια ἐκτὸς τῶν ὅσα πωλῶσι τροφὰς καὶ ἰατρικά.

Δ'. Εἶναι ἀπολύτως ἀπηγορευμένα φαγοπότια, μουσικὰ ὄργανα καὶ χοροί.

Ε'. Κατὰ τὴν δευτέραν ὥραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας νὰ γίνωσιν εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας δεήσεις πρὸς τὸν Οὐράνιον Πατέρα ὑπὲρ τοῦ ἀειμνήστου Λὸρδ Βύρωνος.

Ϛ'. Ὅλοι οἱ πολιτικοί τε καὶ πολεμικοὶ νὰ παρευρεθῶσιν εἰς ταύτην τὴν δέησιν.

Ζ'. Οἱ ἀρχηγοὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν Στρατιωτικῶν των Σωμάτων, μὲ τὰς σημαίας των τετυλιγμένας, νὰ παρευρεθῶσιν ὡσαύτως μὲ παράταξιν εἰς τὰς Ἐκκλησίας.

Η'. Κατὰ τὴν δευτέραν ὥραν, τὰ μὲν μεγάλα φρούρια νὰ ῥίξωσιν 11 κανόνια ἓν εἰς ἕκαστον τέταρτον, τὰ δὲ μικρὰ 7 καὶ τὰ ἁπλᾶ κανονοστάσια 3.

Θ'. Ἕκαστον πλοῖον Πολεμικὸν κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν νὰ ῥίξῃ 3 Κανόνια.

Ι'. Τὰ εὑρισκόμενα εἰς τὸν Ἀργολικὸν κόλπον Πλοῖα νὰ ῥίξωσιν 7.

ΙΑ'. Τὰ Στρατιωτικὰ Σώματα παρατεταγμένα ἐφ' ἑνὸς ἢ ἐπὶ δύο νὰ ῥίξωσι τρὶς τὰ τουφεκιὰ των κατὰ τὴν μνήμην τοῦ ὀνόματος Λὸρδ Νόελ Βύρωνος.

ΙΒ'. Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν καὶ τῶν Πολεμικῶν νὰ ἐνεργήσῃ τὴν διαταγὴν ταύτην ἑκάστην κατὰ τὸ ἀνῆκον.

Ἐκ Μύλων Ναυπλίου τῇ 20 Ἀπριλ. 1824.

Ὁ Πρόεδρος

Γ. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ
Π. ΜΠΟΤΑΣΗΣ
Ι. ΚΩΛΕΤΗΣ
Α. ΣΠΥΑΙΩΤΑΚΗΣ.

Ὁ Προσ. Γεν. Γραμματεὺς
Π. Γ. Ῥόδιος.

*
* *

Εἰς τὸν θάνατον

τοῦ λόρδου Μπάϋρων

[Ἐκ τῶν τοῦ Σολωμοῦ].

Ἀευθερὰ γιὰ λίγο πᾶψε
Νὰ κτυπᾷς μὲ τὸ σπαθί,
Τώρα σίμωσε καὶ κλᾶψε
Εἰς τοῦ Μπάϋρων τὸ κορμί.

Καὶ κατόπι ἀς ἀκλουθοῦνε
Ὅσοι ἔπράξανε λαμπρὰ,
Ἀποπάνω του ἀς κτυποῦνε
Μόνον στήθια ἡρωϊκά.

Πρῶτοι ἀς ἔλθουνε οἱ Σουλιῶταις.
Κι' ἀπ' τὸ λείψανο αὐτὸ
Ἂς μακραίνουνε οἱ προδόταις
Κι' ἀπ' τὰ λόγια ὁποῦ θὰ 'πῶ.

Φλάμπουρα, ὅπλα τιμημένα
Ἂς γυρθοῦν κατὰ τὴ γῆ,
Καθὼς ἤτανε γυρμένα
Εἰς τοῦ Μάρκου τὴ θανή,

Ποῦ 'βαστοῦσε τὸ μαχαῖρι
Ὅταν τοῦ ἔλειψε ἡ ζωὴ
Μέσ' τ' ἀνδρόφονό του χέρι
Καὶ δὲν τ' ἄφινε νὰ 'βγῇ.

Ἀνατράφηκε ὁ γενναῖος
Σ' τῶν ἁρμάτων τὴν κλαγγὴ,
Τοῦτον ἔμπνευσε ὄντας νέος
Μιὰ θεὰ μελῳδική.

. . . . . .

Σ' τὴν Ἑλλάδα ἐχαροκόπει
Γιατὶ ἐκεῖνον ποῦ ζητεῖ
Βλέπει νἄρχεται, καὶ οἱ τόποι
Ποῦ ἡ σκλαβιὰ καταπατεῖ,

Χαμηλὰ τὴν κεφαλή τους
Ἀγροικῶντας τὴν βοή...
Ἐδακρύζαν, καὶ οἱ δεσμοί τους
Τοὺς ἐφάνηκαν διπλοί.

Ἀλλ' ἀμέσως ὅλοι οἱ ἄλλοι
Ποῦ εἶχαν ἐλευθερωθῇ
Κι' ἔχουν δάφνη 'στὸ κεφάλι
Ποῦ δὲν θέλει μαρανθῇ,

Ταῖς σημαίαις τους ξεδιπλώνουν
Καὶ ταῖς δάφναις ποῦ φοροῦν,
Χαιρετῶντάς τον, σηκώνουν
Καὶ μ' αὐταῖς τὸν προσκαλοῦν.

Ποῦ θὰ πάει; βουνὰ καὶ λόγγοι
Καὶ λαγκάδια ἠχολογοῦν...
Ποῦ θὰ πάει; Σ' τὸ Μισολόγγι
Κι' ἄλλοι ἀς μὴ ζηλοφθονοῦν.

Τέτοιο χῶμα ἀπ' τὴν ἡμέρα
Τῆ μεγάλη τοῦ Χριστοῦ,
Ποῦ εἶχε φέρει ἀπ' τὸν αἰθέρα
Τιμὴ ἐμᾶς καὶ δόξα αὐτοῦ,

Εἶν' ἱερὸ προσκυνητάρι
Καὶ δὲν θέλει πατηθῆ
Ἀπὸ βάρβαρο ποδάρι,
Πάρεξ ὅταν χαλασθῆ.

. . . . . .

Ποιὸς ἀλλοίμονο! μᾶς δίνει
Μὶαν ἀρχὴ παρηγοριᾶς;
Ἀπ' αὐτὸν δὲν θὲ νὰ μείνῃ
Μήτε ἡ στάκτη του μ' ἐμᾶς!

Θὰν τὴν ἔχουν ἄλλοι. . . ὦ. σύρε,
Σύρε, Μπάϋρων, 'ς τὸ καλό,
Ὕπνος ἔξαφνα σ' ἐπῆρε
Ποῦ δὲν ἔχει ξυπνημό.

Εἶν' ἀδιάφορο, δὲν βλάβει,
Ἂν ἐκεῖ σιμοτινὸ
Πλέξῃ ἢ Τούρκικο καράβι
Ἢ καράβι Ἑλληνικό.

Ἄκου, Μπάϋρων, πόσον θρῆνον
Κάνει ἐνῷ σὲ χαιρετᾷ
Ἡ πατρίδα τῶν Ἑλλήνων·
Κλαῖγε, κλαῖγε, Ἐλευθεριά.

Γιατὶ ἐκείττετο 'ς τὴν κλίνη
Καὶ τοῦ ἔδάραινε πολύ,
Πῶς γὰ πάντα εἶχε νὰ μείνῃ
Καὶ ἀπὸ Σὲ νὰ χωρισθῆ.

. . . . . .

*
* *

Ποίημα ἐπικήδειον

εἰς Ν. Βύρωνα

ὑπὸ Φιλίππου Ἰωάννου.

[Ἐποιήθη μικρὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βύρωνος].

Ἀΰλινα Βρεττανίδες σὺν Ἀχαιΐσι κλαίετε Μοῦσαι,
Πένθιμα θ' ἐσσάμεναι καὶ πένθιμον ὄσσαν ἐεῖσαι·
Κάτθανε γὰρ Βύρων ἀριστῶν φέρτατος ὕμμι·
Κλεινὸς Βύρων ὤλετ', ἀοιδοπόλων ὄχ' ἄριστος,
Βρεττανίης εὔχος, Ὀμοτίμων εὐγενὲς αἷμα,
Πιστὸς τληπαθέος φίλος Ἑλλάδος ἠδ' ἐπαρωγός.

Ἀΰλινα Βρεττανίδες σὺν Ἀχαιΐσι κλαίετε Μοῦσαι.
Ὃν πάρος οὐρανίης ἐθρέψατε παῖδ' ἔτ' ἐέρσης
Ἐνδυκέως, οἶμον τ' ἐδιδάξατε καινὸν ἀοιδῆς,
Οὐκέτ' ἐνὶ ζωοῖς Βύρων πέλετ', οὐκέτι μολπῇ
Τέρπει ἐπιχθονίους· πεπέδηται οἱ ὀξεῖ πότμῳ
Γλῶσσα, καὶ οἱ σιγὴ ψυχροῖς ἐπὶ χείλεσιν ἕζει.

Ἀΰλινα Βρεττανίδες σὺν Ἀχαιΐσι κλαίετε Μοῦσαι.
Βύρωνος σιγᾷ καπυρὸν στόμα· τοῦ δὲ μέλισμα
Ἤστάτιον, τῷ θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ὄρινεν
Ἑλλήνων σφετέρης περὶ πάτρης ἔφι μάχεσθαι,
Ἀλμήεσσι βράχεσσ' ἐπινήχεται εἰσέτ' Ἐλαίου,*
Εἰσέθ' ὑπὸ κνημοῖς Ἀρακύνθου παιπαλόεντος
Ὠκυρόου τ' Εὐήνου ἀκούεται ἀμφὶ ῥέεθρα.

Ἀΰλινα Βρεττανίδες σὺν Ἀχαιΐσι κλαίετε Μοῦσαι.
Λυγρὸς ἔχει Βύρωνα κλυτὸν μόρος· ἐν δ' ἄρ' Ἐλαίῳ
Ἀκτῆς παρ τενάγεσσ' Αἰτωλίδος ἄλγεϊ λαὸς
Καὶ στρατὸς Ἑλλήνων ἄμοτον μέγαν ἄνδρ' ἀνακλαίει,
Ὃν νόσος ἀργαλέη βιότοιο δάμασσεν ἐν ἀκμῇ·

* Ἔλαιος, πόλις Αἰτωλίας ἀρχαία μνημονευομένη παρὰ Πολυβίῳ· ἔκειτο δὲ πιθανῶς ὅπου νῦν τὸ Μεσολόγγιον, ἀνθ' οὗ ἐκλαμβάνεται ἐνταῦθα.

Ἠνὶ κατηφιόων περιΐσταται οἶκον ὅμιλος
Σύμπας οἰχομένου, ποθέων ἐρικυδέα φῶτα,
Ὅς τ' αἰνῶς σφιν ἄρηϊ δυσηχέϊ τειρομένοισι
Τηλόθεν ἦλθε πρόφρων ἐπαμύντωρ νηῒ ταχείῃ.

Ἀΰλινα Βρεττανίδες σὺν Ἀχαιΐσι κλαίετε Μοῦσαι.
Καὶ πάρος ἡμετέρην, Βύρων, πατρίδ' ἤλυθες αἶαν,
Ὀφόμενος μεγάλων πατέρων τέκνα, οἳ σοφίης τε
Ἥγεμόνες μερόπεσσιν ἐλευθερίης τ' ἐγένοντο.
Ἤλυθες· ἀλλὰ βαρὺν τῆμος φέρον υἷες Ἀχαιῶν
Κλοιὸν ἐπαυχένιον, ἐν δίζυϊ δ' ἤματα πάντα
Δείλαιοι ζώεσκον, ἀτασθάλῳ ἔθνεϊ Τούρκων
Δουλεύοντες ἀνάγκῃ, ἀμήχανον ὄτλον ἔχοντες
Τῷ σφιν ἀναλκείην ὠνείδισας, ἄθλιον ἕλκειν
Βουλομένοις μᾶλλον βίον ἢ πότμον ἐυκλεΐ' ἐπισπεῖν.

Ἀΰλινα Βρεττανίδες σὺν Ἀχαιΐσι κλαίετε Μοῦσαι.
Δριμὺ τόδ' ἐκ σέθεν Ἑλλήνων ἔπλε παισὶν ὄνειδος·
Καὶ σὺ μέν, ὦ Βύρων, ἔλιπες πάλιν Ἑλλάδος οὖδας
Ὄψιμον οἰκτίζων ἀνδρῶν γένος, οὓς πατρὶς ἤδε
Φῦσε πάλαι σοφίη τε καὶ ἠνορέῃ περικλειτούς·
Ἕλληνας δ' αἰδὼς δῦνε φρένας, οὐδ' ἔτι δηρὸν
Δουλοσύνη ἐδόκει σφιν ἀνασχετή· ἀλλὰ τάχ' ἀλκῆς
Μνησάμενοι πατέρων Τούρκοις τολύπευον ὄλεθρον.

Ἀΰλινα Βρεττανίδες σὺν Ἀχαιΐσι κλαίετε Μοῦσαι.
Ἐξαπίνης ἰαχὴ πολεμήϊος ὦρτ' ἀνὰ πᾶσαν
Ἑλλάδα γαῖαν Ἄρηος ἔριν δεινὴν συναγόντων.
Δεσμὰ διαῤῥήξαντες Ἀχαιῶν υἷες ἀεικῆ
Αἶψα μάλ' ἐκ σμινυῶν ὅπλ' ἀρήϊα τεῦξαν ἠδ' ὑννῶν.
Σταυροῦ δ' ἀμπετάσαντες ἐς αὔρας σῆμ' ἱεροῖο
Καὶ Φεῤῥαίου μέλποντες ἀοιδοῦ θούριδα μολπὴν,
Ὀθμανοῖς ἐπόρουσαν, ἐλευθερίην ἐρατεινὴν
Ἶφι μάλ' ἀρνύμενοι αἱμοῤῥάντοις ἐν ἀέθλοις.

Ἀΰλινα Βρεττανίδες σὺν Ἀχαιΐσι κλαίετε Μοῦσαι.
Ἀλδίονα πνοιαὶ ἐς ὀμιχλήεσσαν ἔνεικαν
Τηλόσ' ἐνυάλιον μέλος Ἑλλήνων, ὅ ῥ' ἀκούσας
Θάμβησεν Βύρων· οὐ γὰρ γένος ἔλπετο δοῦλον,
Δηρὸν ὑπὸ ζεύγλῃ μογέον χρόνον, ὧδε μάλ' ὦκα
Αὖχέν' ὑπεξερύσεσθαι, ἀποῤῥήξειν τε λέπαδνα,
Ἀλλ' δ' ἐπιθὰν κτενέειν ὑπὸ ποσσὶν κέντορας ὠμοὺς·
Θυμοδακῶν δ' ἐπέων ἐμνήσατο, τοῖσιν Ἀχαιῶν
Πρώην ἤκαχεν υἷας ἀεικέα πήματ' ἔχοντας.
Μνήσατο· καὶ ἔγνω ἄψ Ἑλλάδα γαῖαν ἱκέσθαι,
Λαοῖς μαρναμένοισιν ἐλευθερίης τε ποθεινῆς
Παίδων τ' ἠδ' ἀλόχων πέρι προφρονέως ἐπαρήξων.

Ἀΰλινα Βρεττανίδες σὺν Ἀχαιΐσι κλαίετε Μοῦσαι.
Δέξατο κυδάλιμον πολεμόκλονος Ἑλλὰς ἀοιδὸν
Ἔμπαλιν ἰκόμενον· δέξασθε δὲ καὶ Διὸς ὕμμες
Κοῦραι Κασταλίδες, δάφνης τε κλάδους ἐριθηλοῦς
Δρέψασαι ξείνου ξανθὰς ἐστέψατ' ἐθείρας·
Δέξατο καὶ ὁπλόδουπος Ἐλαίου ἐν πτολιέθρῳ
Ἑλλήνων στρατιὴ φίλον ἀνέρα καὶ ἐπίκουρον,
Πουλὺ πλέον χαίρουσα μετὰ φρεσὶν ἢ τὸ παλαιὸν
Χαῖρ' ἐπὶ Τυρταίῳ Σπάρτης γένος ἐγχεσίμωρον,
Πυθόχρηστος ὅτε σφ' ἀγὸς ἤλυθεν ἔνθεα μέλπων.

Ἀΰλινα Βρεττανίδες σὺν Ἀχαιΐσι κλαίετε Μοῦσαι.
Οὐ μετὸν Βύρων ἐγεγήθεεν, Ἑλλάδα πᾶσαν
Στίλβουσαν λεύσσων ὅπλοις καὶ πάντοθ' ἀκούων
Θούριον ἠϊθέων μεμαώτων ἔφι μάχεσθαι·
Ἀνδρῶν δ' οἱ δύατ' αὖθις ὁρᾶν γένος ἐξ ἀΐδαο
Ἄλκιμον ἐγρόμενον, τὸ τ' ἐπὶ Ξάνθοιο ῥοῇσιν,
Ἢ ἐν Θερμοπύλῃς, ἢ ἐν πεδίῳ Μαραθῶνος
Ἢ πόρῳ ἐν κλεινῷ Σαλαμῖνος βαρβαρικοῖσι
Στίφεσι μαρνάμενον πάρος ἄφθιτον ἤρατο κῦδος.
Τῷ ῥα μετ' ἀγρομένοισιν ἐν Ἐλαίῳ ἀνδράσι Βύρων
Στὰς τότ' ἐὐπτολέμοισιν ἑὸν πάλι λάξετο μῦθον,
Τῷ σφιν ἀναλκείην ὠνείδισεν· ἠνορέην δὲ
Αἰνήσας σφετέρην καθυπέσχετο σανθανέειν σφι,
Πάτρην ῥυομένοις ἐπαμύνων πρόφρονι θυμῷ.

Ἀΰλινα Βρεττανίδες σὺν Ἀχαιΐσι κλαίετε Μοῦσαι.
Αἴ, αἴ! ἀλλ' οὐ δηρὸν ἐπηύρατο τῆς δ' ἐπαρωγῆς

Ἑλλὰς δυστλήμων· ταχὺ γὰρ Βύρωνα δυσαλθὴς
Ἠπίαλος κατέμαρψε καὶ οἱ γῦι' ἀγλαὰ λῦσεν·
Οὐκ ἐμάραινε τέχνης παιωνίδος ἄλθεα φλογμόν·
Οὐ χραῖσμον νοσέοντι λιταὶ τόσαι εὐχομένοιο
Λαοῦ ὑψιμέδοντ' ὑγίειαν οἱ αὖθις ὀπάσσαι·
Νοῦσος πάνθ' ἁλίωσε καὶ αἰῶνος γλυκεροῖο
Μουσάων θεράποντα φέριστον ἄμερσεν ἀοιδόν.
Ὦ στυγερῆς αἴσης! ὦ πήματος ἀλγινόεντος!
Τὸ ξυνὸν νήσου λαοὺς κίχε ποντομεδούσης
Ἀλδίονος, ναέτας τε πολυστόνου Ἑλλάδος αἴης.

Ἀΰλινα Βρεττανίδες σὺν Ἀχαιΐσι κλαίετε Μοῦσαι·
Εἰνάλιαι νύμφαι, γλαυκοῦ κόραι ὑγροκέλευθοι
Νηρέος, αἳ Τρίτωσιν ὀχούμεναι ὠκυπόροισι
Λαιψηραὶ μάλα πλώετ' ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης·
Ἑσπερίην νῦν ὦκα δι' οἴδματος ἔλθετε νῆσον,
Ἄσπετον ἔνθ' ὕδωρ ποταμὸς μέγας εἰς ἅλα βάλλει·
Νύμφῃς δ ἐλθοῦσαι ἀγγείλατε Ταμεσίδεσσιν,
Ἤματος ὅττι φάος Βύρων λίπε τηλόθι πάτρης,
Οὐδ' ἄρ' ἔτι σφείων θέλξει φρένας ἠδὺ ἀείδων.
Καὶ τρίτωσι δ' ἄνωχθε κόχλῳ μέλος ἐμβυκανῆσαι
Πένθιμον, ὠκυάλοις μηνῦσαι νηυσὶν ἁπάντῃ,
Ἤσιν ἔπι Βρετανῶν περᾷ ἔθνεα μυρία πόντον,
Ὅττι πάτρης σφι μέγ' εὖχος ἐοίκλυτος ὤλετ' ἀοιδός.

Ἀΰλινα Βρεττανίδες σὺν Ἀχαιΐσι κλαίετε Μοῦσαι.
Ὕμμες δ' ὄβριμοι ἄνδρες, ὅσοι πτολίεθρον Ἐλαίου
Κλεινὸν ἐρυόμενοι πάτρης μεγάλης προμάχεσθε,
Δεῦτε τάφον Βύρωνος ὀρύξατε μουσοπόλοιο,
Βοζάριος Μάρκοιο πέλας τάφου ἀλκιμάχοιο·
Καὶ νέκυν ἐγκατάθεσθε χοηφορέοντες ἀπ' ὄσσων
Δάκρυα θερμὰ φίλῳ. Παρακείσθω κύδεϊ κῦδος,
Κύδει ἀπ' ἠνορέης, φρενοτερποῦς κῦδος ἀοιδῆς·
Γλαυκῆς δ' ἀμφὶ τάφον φιτύσατε κύκλῳ ἐλαίης
Πτόρθους καὶ δάφνης Ἑλικωνίου, ἔνθα λιγεῖαι
Φυλλάσιν ἐνδιάουσαι ἀηδονίδες μινυρῆσι
Μολπῆς ἐσσομένοις ἀεὶ ἀνδράσι σημανέουσι
Βύρωνος μεγάλου, λιγυμύλπου τύμβον ἀοιδοῦ.

Κλευθμοῦ Βρεττανίδες σὺν Ἀχαιΐσι λήγετε Μοῦσαι.
Ἔσσεται ἦμαρ, ὅθ' ἁγνὸν ἐλευθερίης ἐπὶ πᾶσαν
Γαῖαν ἐπαντεῖλαν φάος Ἑλλάδα λευγαλέοιο
Κυάνεον κεδάσσει πολέμου νέφος, ἠδὲ γλυκείης
Εἰρήνης οἶσει καὶ Εὐνομίης καλὰ δῶρα·
Δὴ τότ' Ἀχαιῶν υἷες Ἀχαιΐδες τ' ἐπέτειοι
Ἐρχόμενοι Βύρωνος ἐπ' ἠρίον ὕδατι φαιδρῷ
Κασταλίης ῥανέουσι νεκροῦ κόνιν, ἠδὲ κλάδοισι
Δάφνης ἐξ ἱερῆς στήλην στέψουσιν ἀοιδοῦ.

*
* *

Ἡ ἐν Ζακύνθῳ ἐπιβίβασις τοῦ νεκροῦ εἰς Ἀγγλίαν.

Ἰδοὺ δὲ πῶς ἐγένετο ἐν Ζακύνθῳ, ὅπου ἀπεστάλη ἐκ Μεσολογγίου ὁ νεκρὸς τοῦ λόρδου, ἡ ἀποστολὴ τοῦ σώματος εἰς Ἀγγλίαν, καθ' ἃ ἔγραφέ τις ἐκεῖθεν εἰς τὰ «Ἑλληνικὰ Χρονικά», τοῦ Μεσολογγίου·

«Τὸ σῶμα τοῦ ἀειμνήστου λόρδου Βύρωνος ἐπέβη χθὲς (12 Μαΐου) μετὰ τὴν μεσημβρίαν, εἰς τὰς ὥρας 5 καὶ λεπτὰ 28 εἰς τὸ Ἀγγλικὸν πολεμικὸν πλοῖον ἡ *Φλωρὶς* διὰ νὰ μετακομισθῇ εἰς Ἀγγλίαν· ἔγεινε δὲ καὶ εἰς ταύτην τὴν πόλιν ἡ πένθιμος τελετὴ κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον· Ὅλα τὰ παρευρεθέντα εἰς τὸν λιμένα πλοῖα ὕψωσαν τὴν σημαίαν νεκρώσιμον· ἡ *Φλωρὶς* ἔρριψε 37 κανονιαὶς, μίαν εἰς κάθε λεπτόν· ἡ ζώνη τοῦ πλοίου τούτου εἶχε βαφῆ μὲ τὸ βαθὺ κυανοῦν (γαλάζιο) χρῶμα· ὅλα δὲ τῶν ἐκκλησιῶν τὰ σήμαντρα ἐσήμαινον πενθίμως ἱκανὴν ὥραν.

»Τὸ ἀξιέπαινον τοῦτο σῶμα συντροφεύεται ἀπὸ τὸν φιλέλληνα συνταγματάρχην Στανχόπ· ἡ δὲ *Φλωρὶς* ἀνεχώρησε σήμερον διὰ Λονδῖνον εἰς τὰς 4 1[2 ὥρας μετὰ τὸ μεσημέρι».

*
* *

Ἡ ταρίχευσις τοῦ νεκροῦ.

Ὁ ἰατρὸς Μίλιγγεν, ὅστις ἐταρίχευσε τὸν νεκρὸν τοῦ ἐνδόξου ποιητοῦ διηγεῖται τὰ καθ' ἕκαστον τῆς νεκροψίας ὡς ἑξῆς· «Τὸ κρανίον του, λέγει, ὡμοίαζε τῳόντι ἀνδρὸς ἡλικίας προβεβηκυίας. . . ὅλαι αἱ ἐγκεραλίτιδες καὶ παρεγκεφαλίτιδες ἀρτηρίαι ἦσαν πλήρεις αἵματος καὶ πολὺ ἀπεσκληρυμέναι· αἱ κοιλίαι (ventricles) τοῦ ἐγκεφάλου του ἦσαν ἔμπλεοι ἰχῶρος. Οἱ πνεύμονές του ἦσαν ἐντελῶς ὑγιεῖς, καὶ, ὅπερ σπάνιον εἰς τοὺς τῶν ψυχρῶν κλιμάτων ἀνθρώπους, δὲν εἶχον ἐλάχιστον συσταλῆ πρὸς τὰς πλευράς των. Ἡ καρδία του παρουσίαζε φαινόμενον παραδοξότατον· τὰ φύλλα της ἦσαν μαραμένα, καὶ συνίσταντο ἐκ μιᾶς οὐσίας τόσον ἀτόνου ὡς τὰς τῶν ὑπεργεγηρακότων ἀνθρώπων· αἱ ἶνές της ἦσαν ὠχραὶ καὶ μόλις φαινόμεναι, τὰ δὲ περικάρδια δὲν εἶχον διόλου πάχος. Τὸ ἧπαρ εἶχεν ἀρχίσει νὰ μεταβαίνῃ εἰς τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν μεταβάλλεται τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, οἵτινες κάμνουν κατάχρησιν πνευματωδῶν ποτῶν· τὸ ὅλον ἦτο μικρὸν, ἡ οὐσία του μικρὰ καὶ ἡ ὄψις του ὠχροτέρα ἢ τοῦ ὑγιοῦς. Ὁ στόμαχος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ οὐδὲν ἀξιοσημείωτον παρουσίαζον. Τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ Βύρωνος μέχρι γονάτων ἦτον ἡ ὡραιοτέρα συμμετρία, ἣν ἠδύνατο νὰ ἴδῃ τις ἐν τῷ κόσμῳ, ἦτον ὁ ἴδιος Ἀπόλλων. Δὲν εἶδον μέτωπον ὡραιότερον· τὸ ὕψος του ἦτο σπάνιον, καὶ τὸ κύρτωμα ὑφ' ὃ ὑπετίθετο ὅτι ἐκρύπτοντο αἱ λαμπραί του ἰδέαι, ζωηρῶς ἐξεῖχεν. Ἡ κόμη του φυσικῶς βοστρυχωτὴ, πλὴν, παράδοξον, ὅλως διόλου ψαρά. Ὁ μύσταξ του ἐλαφρῶς ξανθός. Ἡ φυσιογνωμία τὸ ἐλάχιστον ἠλλοιωμένη, πλὴν ἐπὶ ταύτης ἔτι, καί τοι νεκρᾶς, ἐβασίλευε τὸ τοσοῦτον χαρακτηρίσαν αὐτὸν σαρκαστικόν. Τὸ στῆθός του ἦτον εὐρὺ καὶ λίαν θολωτόν· ἡ ὀσφὺς μικροτάτη καὶ ἡ λεκάνη μᾶλλον μικρά. Τὸ σύνολον τῶν μυῶν τοῦ σώματος, πρὸ πάντων δὲ τοῦ ἄνω μέρους, ἦσαν λίαν ἐξέχοντες. Ἡ ἐπιδερμίς του λευκοτάτη καὶ ὡραιοτάτη, οὐσία δὲ σεατώδης ἐπεπόλαζε πανταχόθεν ἐπ' αὐτοῦ, μαρτυροῦσα τὴν φυσικὴν αὐτοῦ τάσιν πρὸς τὴν εὐσαρκίαν, ἣν ἡ σκληρά του δίαιτα εἰς μάτην ἐπειράθη νὰ ἀναχαιτίσῃ. Τὸ μόνον ἐλάττωμα τοῦ σώματός του ἦτον ὁ σχηματισμὸς τῶν κνημῶν του· ἡ ἀριστερὰ ἦτο πρὸ πάντων δύσμορφος, ἰσχνοτέρα καὶ τραχυτέρα τῆς ἄλλης· ἦτον ἐστραμμένη πρὸς τὰ ἔντος, καὶ μολονότι ὁ Βύρων ἠρέσκετο ν' ἀποδίδῃ τὴν κατάστασιν ταύτην τῶν ποδῶν του εἰς τὰ μέσα, ἅ-

τινα μετεχειρίσθησαν ὅτε ἦτο παῖς διὰ νὰ τὸν ἰάνουν, ἡ ἀλήθεια εἶνε ὅτι ἐγεννήθη στρεβλόπους».

Ἀνέκδοτα περὶ Βύρωνος.

Ὁ ἰατρὸς Μίλιγγεν, ὁ ἕτερος τῶν νοσηλευόντων τὸν Βύρωνα κατὰ τὴν ἀσθένειάν του, διηγεῖται ὅτι εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἀσθενείας τοῦ λόρδου Βύρωνος, μίαν ἑσπέραν τὸν ἐπεσκέφθη μετὰ τοῦ κυρίου Φίνλεη, ὅστις εἶχε σταλῆ παρὰ τοῦ Ὀδυσσέως εἰς Μεσολόγγιον ἵνα τὸν προσκαλέσῃ εἰς Σάλωνα. Ἦτο κακοδιάθετος.—Ὅλην τὴν ἡμέραν διῆλθον, εἶπεν ὁ Βύρων, ἀναπολῶν ὅτι εὑρίσκομαι εἰς τὸ 37 ἔτος τῆς ἡλικίας μου. Εἰξεύρετε, προσέθηκεν, ἡ μήτηρ μου ἦτο γυνὴ προληπτική, καὶ ἐπίστευε πολὺ εἰς τὰς μαγείας καὶ τὰς ὀνειροκρισίας. Ὅτε ἤμην νέος εἰς τὴν Σκωτίαν μίαν ἡμέραν ἠρώτησε μίαν Ἀθιγγανίδα νὰ τῆς εἴπῃ τὸ μέλλον μου· αὕτη, ἀφ' οὗ ἐξηρεύνησε τὴν παλάμην μου ἀρκετὴν ὥραν, ἀνέκραξε· «Προφύλαξον τὸ παιδίον τοῦτο, ὅταν φθάσῃ εἰς τὸ 37 ἔτος τῆς ἡλικίας του...» εἰς τὰς 22 τοῦ Ἰανουαρίου, κύριοι, ἔκλεισα τὸ 36 καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ 37. Λέγετέ με τώρα, ἂν θέλετε, προληπτικόν· πλὴν ἐγὼ σᾶς λέγω, ὅτι εὑρίσκω εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἐπίσης δύσκολον νὰ μάθῃ τις τί πρέπει νὰ μὴ πιστεύῃ καὶ τί νὰ πιστεύῃ. Γελᾶτε ὅσον θέλετε μὲ τὰς προλήψεις μου, πλὴν μάθετε, ὅτι δι' ὅλον τὸν κόσμον δὲν ἤθελον πώποτε ἐπιχειρισθῆ τὸ παραμικρὸν κατὰ τὴν Παρασκευὴν ἢ τὴν Κυριακήν· Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἤθελον ἀποτύχει· ὅλαι αἱ δυστυχίαι μου, καὶ Κύριος γινώσκει ἂν εἶχον ἀρκετὰς εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, μὲ συνέβησαν τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην τῶν δύο τούτων ἡμερῶν.

*

Διηγοῦνται ὅτι μετὰ τὸν ἐν Μεσολογγίῳ θάνατον τοῦ λόρδου Βύρωνος, τὸ λείψανον αὐτοῦ τεθὲν ἐν ξυλίνῳ κιβωτίῳ ἐπέμφθη πρὸς τοὺς ἐν Λονδίνῳ συγγενεῖς του, οἵτινες ἀποδόντες αὐτῷ τὰς τελευταίας τιμάς, ἐπώλησαν τὸ κιβώτιον πρὸς τὸν Ἄγγλον ξυλουργὸν Δάβεῦ, ὅστις τὸ ἐξέθηκε δημοσίᾳ φέρον τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν· «Κιβώτιον τοῦ λόρδου Βύρωνος». Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη διεγείρασα τὴν περιεργίαν τοῦ κοινοῦ, ἐφείλκυσε πολλοὺς θεατάς, ὡσανεὶ ἐπρόκειτο περὶ ἀντικειμένου καινοφανοῦς καὶ ἀγνώστου. Ἐκ δὲ τῶν συρρευσάντων, πολλοὶ ἠγόρασαν τεμάχια ἐκ τοῦ κιβωτίου διὰ νὰ κατασκευάσωσιν οὗτος μὲν ταμβακοθήκην, ἐκεῖνος δὲ κοχλιάριον, ἄλλος βακτηρίαν καὶ ἄλλος ἄλλο τι· ὥστε ἐν διαστήματι ὀλίγων ἡμερῶν τὸ κιβώτιον κατακερματισθὲν, ἐπωλήθη εἰς ὑπέρογκον τιμήν, ὠφεληθέντος οὐκ ὀλίγον τοῦ ἰδιοκτήτου.

*

Ὅτε ὁ λόρδος Βύρων, σύντροφον ἔχων τὸν ὑποπλοίαρχον Ἑκενεὰδ, διέβη κολυμβῶν τὸν Ἑλλήσποντον, ἔπεσεν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς θαλάσσης, δι' οὗ ὑπέθετεν ὅτι ὁ Λέανδρος μετέβη πρὸς τὴν φιλτάτην αὐτοῦ Ἡρώ. Ἀναχωρήσας ἀπὸ τῆς Ἀβύδου ἔρθασε μὲν εἰς τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν, ἀλλὰ τρία μίλια κάτωθεν τοῦ μέρους ὅπου ἐπεθύμει ν' ἀποβῇ. Καθ' ὅλην δὲ τὴν διάρκειαν τοῦ κολυμβήματος παρηκολουθεῖτο χάριν ἀσφαλείας ὑπὸ λέμβου.

Ὅτε ἀπέβη, αἱ δυνάμεις του ἦσαν τοσοῦτον ἐξηντλημέναι, ὥστε προθύμως ἐδέχθη τὴν προσφορὰν Ὀθωμανοῦ τινος ἁλιέως, θελήσαντος νὰ φιλοξενήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν καλύβην του. Κατελήφθη δ' ἐν αὐτῇ ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ· καὶ ἐπειδὴ ὁ ὑποπλοίαρχος Ἑκενεὰδ ἦτον ἠναγκασμένος νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ πλοῖόν του, ὁ λόρδος Βύρων ἔμεινε μόνος μετὰ τῶν φιλοξενησάντων αὐτόν.

Ὁ Ὀθωμανὸς δὲν ἐγνώριζε τίς καὶ ὁποῖος ἦτον ὁ ξένος αὐτοῦ· καὶ ὅμως τὸν περιεποιήθη καὶ αὐτὸς καὶ ἡ σύζυγός του ὅσον ἠδύναντο, ὥστε ἐντὸς πέντε ἡμερῶν ὁ ἀσθενὴς ἀνέλαβε τὴν ὑγείαν του. Ὅτε δὲ ἐπέβη εἰς πλοιάριον διὰ νὰ μεταβῇ ἀντικρὺ, ὁ ἀγαθὸς Τοῦρκος ἔδωκε πρὸς αὐτὸν ἄρτον, νερὸν, οἶνον, καὶ ἀριθμόν τινα παράδων.

Ὁ Βύρων, λαβὼν τὰ δῶρα ταῦτα, ηὐχαρίστησε τὸν δωρητήν· ὅτε δὲ ἔρθασεν εἰς τὴν ἀπέναντι παραλίαν ἔστειλε διὰ τοῦ πιστοῦ του Στεφάνου εἰς τὸν ἁλιέα δίκτυα, κυνηγετικὸν πυροβόλον, ζεῦγος πιστολίων, καὶ δώδεκα πήχεις μεταξωτοῦ διὰ τὴν σύζυγόν του. Ὁ ἁλιεὺς ἰδὼν ταῦτα ἀνέκραξεν· «Ὁποία μεγαλοπρεπὴς ἀμοιβὴ τοσούτῳ εὐτελοῦς φιλοξενίας!» Τὴν ἐπιοῦσαν θελήσας νὰ ὑπάγῃ νὰ εὐχαριστήσῃ αὐτοπροσώπως τὸν λόρδον κατεποντίσθη ἐν μέσῳ τοῦ πορθμοῦ καὶ ἐπνίγη.

Ὁ λόρδος Βύρων ἐλυπήθη μεγάλως πληροφορηθεὶς τὸν θάνατον τοῦ φιλοξενήσαντος αὐτόν, καὶ ἔστειλε τριακόσια φράγκα πρὸς τὴν χήραν. Τὸ δὲ 1817 ἔτος, μεταβαίνων εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπεσκέφθη τὴν Ὀθωμανίδα καὶ τὸν υἱόν της καὶ προσήνεγκε πρὸς αὐτοὺς νέα δῶρα.

*

Ὁ Βύρων ἦτο παράφορος καὶ ὁρμητικὸς, ἀλλὰ καὶ γενναιόφρων ἐκ παιδικῆς ἡλικίας. Ὁ H. Taine ἐν τῇ *Ἀγγλικῇ φιλολογίᾳ* ἀφηγεῖται τὸ ἑξῆς ἐκφραστικὸν ἀνέκδοτον, ἔνθα ὁ παῖς προμηνύει τὸν ποιητήν· «Τὰ πάντα ἦσαν ὑπερβολικὰ ἐν τῷ Βύρωνι καὶ ἡ φιλία του ἐξήπτετο μέχρι πάθους. Μίαν ἡμέραν εἶδε δερόμενον βαναύσως ὑπό τινος τὸν φίλτατόν του Πήλ. Ὁ Βύρων ἦτο πολὺ μικρὸς καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ καταβάλῃ τὸν δήμιον ἐκεῖνον· ἀλλὰ πλησιάζει πρὸς αὐτὸν ἔχων τὰς παρειὰς ἐρυθρὰς ἐξ ὀργῆς καὶ τὰ ὄμματα πλήρη δακρύων καὶ τὸν ἐρωτᾷ πόσους ῥαβδισμοὺς ἐσκόπευε νὰ δώσῃ εἰς τὸν Πήλ.—Τί σε μέλει αὐτὸ ἐσένα;—Διὰ νὰ μοι δώσῃς, ἐὰν εὐχαριστῆσαι, τοὺς ἡμίσεις, εἶπεν ὁ Βύρων τείνων πρὸς αὐτὸν τὸν βραχίονά του.

ΑΘΗΝΗΣΙ — ΤΥΠΟΙΣ ΚΟΡΙΝΝΗΣ ΠΛΑΤΕΙΑ «ΣΜΟΝΟΙΑΣ»